

Het vergeten examendomein

Oriëntatie op studie en beroep in de vakles

Radboud Universiteit

Radboud Universiteit
Pre-University College of Society
Faculteit der Letteren

Het vergeten examendomein
Oriëntatie op studie en beroep in de vakles

Over het belang van Domein C/F: 'oriëntatie op studie en beroep', het ambassadeurschap van de (examen)docent en handvatten om uiting te geven aan dat onmisbare element van de vakles.

Uitgave 2020-1

Auteurs

Thomas de Bruijn

Miriam Groenen-Ruis

Florentine Krijnen

Valerie Meessen

Muriël de Mönnink

Saskia Schreuder

Illustraties Roel Venderbosch

Vormgeving *gloedcommunicatie*

Drukwerk DPNRikken

Inhoud

Voorwoord door Muriël de Mönnink, coördinator Radboud Pre-University College of Society – Faculteit der Letteren	4
1 Inleiding De docent als ambassadeur & het belang van domein C/F	5
1.1. Van les tot letterenstudie? Het moet niet, het mag en het kán!	6
1.2. Het belang van Domein C/F: Inspireren en Informeren!	7
1.3. Aandacht voor academische vaardigheden	10
1.4. Welke handreiking doen wij jou als docent?	13
2 Alumni Waar kun je terecht komen met een taal-/cultuurstudie?	15
2.1. Wat is mijn baan in de toekomst?	16
2.2. Verborgen gebleken: kennis van de kwaliteiten van de geesteswetenschapper	16
2.3. Het tegendeel van een hardnekkige misvatting	18
2.4. Het appèl	19
3 Nederlandse Taal en Letterkunde	20
3.1. Verschillen schoolvak en studie	21
3.2. Studenten aan het woord: “Dit heb ik echt gemist in het VO”	22
3.3. Lesideeën voor Domein F: hoe verwerk ik dit in mijn vakles?	23
4 Moderne Vreemde Talen en Letterkunde	26
4.1. Verschillen schoolvakken en studies	27
4.2. Studenten aan het woord	30
4.2.1. Engels	30
4.2.2. Duits	31
4.2.3. Frans	33
4.2.4. Spaans	34
4.3. Lesideeën voor Domein F: hoe verwerk ik dit in mijn vakles?	36
4.3.1. Engels	37
4.3.2. Duits	38
4.3.3. Frans	38
4.3.4. Spaans	41
5 Algemene Cultuurwetenschappen	42
5.1. Verschillen schoolvakken en studie	43
5.2. Studenten aan het woord	45
5.3. Lesideeën voor Domein C: hoe verwerk ik dit in mijn vakles?	47
6 Nuttige links	52
7 Het ambassadeurschap in een notendop	56

LETTEREN

Voorwoord

Het kiezen voor een studie gaat voor veel leerlingen gepaard met aardig wat onzekerheid. Hoe weet je dat je de juiste keuze maakt en wat betekent dit dan voor de toekomst? De wereld van de universiteit lijkt op zo'n moment nog erg ver weg en wat betekenen al die vakken op de universiteit nu eigenlijk precies? Uiteraard zijn er de open dagen en voorlichtingsactiviteiten en heeft iedere school een decaan die ondersteuning biedt bij de studiekeuze. Maar hoe een studie is opgebouwd, wat je gaat leren en wat je er vervolgens mee kunt gaan doen, dat weten alleen de ervaringsdeskundigen écht: de alumni.

Voor de klas staat een ervaringsdeskundige, die via het hbo en/of de universiteit de route tot het docentschap heeft afgelegd. Iemand die precies weet wat je tegen zal komen tijdens je opleiding en die weet wat je met de opgedane kennis allemaal kunt bereiken. Zou het niet mooi zijn om die kennis expliciet te delen in het klaslokaal en leerlingen mee te nemen op die route? Dat is de eerste stap naar het ambassadeurschap van de docent, dat in dit boekje verder zal worden toegelicht.

In samenwerking met het Radboud Pre-University College en de Faculteit der Letteren presenteren de Teachers in Residence: *Het vergeten domein*. Oriëntatie op studie en beroep in de vakles.

Sinds 2015 zijn er bij het Radboud Pre-University College van de Faculteit der Letteren 'Teachers in Residence' (TiR's) actief. Deze Teachers in Residence zijn ervaren docenten in het voortgezet onderwijs (VO), die hun baan als vakdocent combineren met verschillende werkzaamheden op de Radboud Universiteit. Op deze manier helpen ze de aansluiting van het VO op de universiteit te versterken. Dit boekje is samengesteld door de Teachers in Residence van 2019-2021: Thomas de Bruijn (Nederlandse Taal en Cultuur), Miriam Groenen-Ruis (Algemene Cultuurwetenschappen), Florentine Krijnen (Romaanse Talen en Culturen), Valerie Meessen (Engelse Taal en Cultuur) en Saskia Schreuder (Duitse Taal en Cultuur). Zij beschouwen docenten als ambassadeurs van hun vak en denken dat docenten een grotere rol kunnen spelen in de begeleiding van hun leerlingen bij het kiezen van de juiste studie. Het is geen geheim dat de keuze voor letterenstudies achterblijft bij andere studierichtingen. Redenen hiervoor zijn dat het schoolvak en de

universitaire studie niet goed op elkaar aansluiten en dat leerlingen simpelweg niet goed weten wat ze aan zo'n taal- of cultuurstudie hebben.

De Teachers in Residence zien hierin een rol weggelegd voor Domein C/F. Dit verplichte onderdeel van het examenprogramma is gericht op oriëntatie op studie en beroep. Dit domein wordt echter nog niet genoeg benut en dat gemis willen de TiR's met dit boekje opvullen. Zij zullen ingaan op het verschil tussen hun schoolvakken en de studie op de universiteit. Daarnaast zullen zij met een aantal lesideeën per vak aantonen dat je als docent op een eenvoudige manier de universiteit de klas in kunt halen, evenals het brede spectrum van de (beroeps) praktijk in het geval van de kunstvakken. Daarmee kunnen we de nieuwsgierigheid naar de studies vergroten en de letterenopleidingen beter op de kaart zetten.

Muriël de Mönnink

*Coördinator Radboud Pre-University College
Faculteit der Letteren*

1.1. Van les tot letterenstudie? Het moet niet, het mag en het kán!

Harde cijfers hebben we niet, maar het zal niemand verbazen dat de mate waarin leerlingen een schoolvak interessant en leuk vinden onlosmakelijk verbonden is met het plezier dat en de vak-kennis die de desbetreffende docent uitstraalt: de zogenaamde vakidoot die met bevoegenheid, geduld en bergen enthousiasme de leerlingen door de lesstof heen loodst. Het is motiverend voor leerlingen om te werken voor iemand die er zelf ook lol aan beleeft. Die passie wordt vaak beloond met een klas vol hardwerkende pubers, die voor jónu, vanuit de wederzijdse relatie en opgebouwde *goodwill* geregeld bereid zijn een stapje extra te zetten en zo uiteindelijk intrinsiek gemotiveerd raken.

Maar gaat onze taak niet verder dan gemotiveerde leerlingen (hopelijk glansrijk) de eindstreep te laten halen? Zou het niet mooi zijn, wanneer onze taak niet ophoudt bij het centraal schriftelijk eindexamen in de gymzaal? Wij zijn namelijk niet alleen vakkundige professionals, we zijn ook *ambassadeurs* van ons vak. Onze verantwoordelijkheid reikt verder dan de deur van de school en de dag dat de leerlingen met een diploma

de school weer verlaten. Vakidoot zijn is niet genoeg. Goede examenresultaten hebben, ook niet. Fijne klassen en beleefde leerlingen niet. Het draagt er allemaal aan bij, absoluut, maar het is niet genoeg. Wij *zijn* ons vak. Ons vak is meer dan het afgekaderde stramien van het PTA en de eindtermen waar we aan moeten beantwoorden. Wij weten dat. Leerlingen niet...

Leerlingen zien voor de klas de zogenaamde 'vertegenwoordiger' van de taal- of cultuurstudie; een ander voorbeeld dan de leraar hebben ze doorgaans niet. En uitzonderingen daargelaten, de gemiddelde puber wil een heleboel, maar leraar worden toch zéker niet. Een taal- of cultuurstudie is geen 'ticket enkele reis' het onderwijs in, maar hoe moeten de leerlingen dat weten als niemand ze vertelt hoe divers een taal- of cultuurstudie is? Als niemand aan hen vertelt waar we hispanisten, neerlandici en kunsthistorici tegenkomen, sterker nog, voor nodig hebben, in onze huidige maatschappij?

Stel je voor dat de taal- of kunstdocent in het VO niet alleen de inspirerende vertolking is van degene die met liefde voor de doelgroep de leerlingen wegwijst maakt in het schoolvak, maar dat deze

docent ook de taak op zich neemt zich te ontpoppen tot reisleader. Stel je voor dat de docent de leerlingen meeneemt de wereld in; de wereld waar zijn/haar vak nodig is, zichtbaar is en van belang is. De docent moet hun vertellen, zelfs aanwijzen, waar het entreebewijs voor deze wereld te verkrijgen is; namelijk via de taal- en cultuurstudie. Dit ambassadeur-schap kan nóg meer betekenis geven aan onze taak als docent.

1.2. Het belang van Domein C/F: Inspireren en Informeren!

De diversiteit, mogelijkheden en essenties van onze schoolvakken, hebben een eigen plek in de examenprogramma's van Nederlandse Taal en Literatuur, de Moderne Vreemde Talen, en dat van de kunstvakken. Opvallend genoeg kent dit domein (Domein C voor de kunstvakken en Domein F in de examenprogramma's van de talen) echter geen inhoudelijke omschrijving waarin leerdoelen geformuleerd zijn waaraan de leerlingen aan het eind van de schoolloopbaan (of op het moment van het SE of CSE) moeten kunnen beantwoorden. Het feit dat er geen eindtermen zijn, wil echter niet zeggen dat hierin geen rol voor de docent in het VO is weggelegd. Jammer genoeg wordt hier nog weinig uiting aan gegeven.

Waarom is Domein C/F vrijwel niet zichtbaar in de bovenbouw van het VO?

- Omdat er geen tijd voor is of wordt gemaakt;
- Omdat er geen materiaal voorhanden is;
- Omdat veel docenten deze taak bij de decaan neerleggen, of bij de leerlingen en ouders zelf;
- Omdat docenten veelal alleen hun eigen ervaring hebben om uit te putten;
- Omdat docenten het belang er niet altijd van inzien;
- Omdat docenten er simpelweg niet aan denken/toekomen om verder te kijken dan het eindexamen.

Het is tevens een misvatting te denken dat leerlingen hieraan geen behoefte zouden hebben. Zeker wanneer ze wekelijks met plezier deelnemen aan de les van deze taal- of kunstdocent, zijn ze op z'n minst benieuwd naar de route die de docent heeft afgelegd om te komen waar hij nu is. Daarnaast is het plezier dat deze leerlingen in deze cruciale fase van hun leven aan de vakles beleven, een belangrijke graadmeter voor de keuze voor hun vervolgopleiding.

De maatschappij van vandaag is echter ook zó ingericht, dat een keuze maken

Vertel leerlingen dat je meer kunt doen met een talenstudie, dan alleen docent worden.

die van grote invloed is op je toekomst, puur op basis van plezier en interesse, vaak als kortzichtig of zelf onverstandig wordt beschouwd¹. Economische motieven en voorkeuren van vrienden en ouders spelen vaak een grote(re) rol. Reden te meer dit sentiment meer concrete handen en voeten te geven door juist informatie te verschaffen die niet alleen het keuzeproces verdiept en verbreedt, maar eveneens een stevige onderbouwing vormt voor leerlingen in hun overwegingen. Zo kunnen ze aantonen dat een keuze voor een taal- en/of cultuurstudie op basis van passie en plezier wel degelijk óók een verstandige keuze is, omdat het spectrum waarin geesteswetenschappen nodig zijn, heel breed is, en omdat daarnaast het volbrengen van een academische studie voornamelijk iets zegt over capaciteiten en denkniveau en niet over je uitgestippelde loopbaan de volgende 30 jaar.

¹ Pelgrim, C. (2019, 29 augustus). 'Jongere voelt van alle kanten druk'. NRC Handelsblad. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/08/29/jongere-voelt-van-alle-kanten-druk-a3971630> en Pelgrim, C. (2018, 2 februari). 'Waarom de juiste studie vinden zo lastig is'. NRC Handelsblad. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/02/02/waarom-de-juiste-studie-vinden-zo-lastig-is-a1590808>

Leerlingen voelen zelf ook die behoefte, om beter en breder geïnformeerd te worden, zo blijkt wanneer we aan hen de vraag voorleggen: *Wat kunnen de docenten op de middelbare school doen om leerlingen enthousiast te maken voor een eventuele vervolgstudie van hun eigen vak?* Reacties van leerlingen uit 5 vwo, waren onder meer de volgende:

- “De studie bespreken en laten weten dat ook dit soort studies bestaan en mogelijk zijn”
- “Vertellen wat je ermee zou kunnen behalve docent worden”
- “Door sfeerbeelden en pluspunten van de studie te laten zien”
- “Meer voorlichting geven over de studie en waarvoor je de studie zou kunnen gebruiken”
- “Laat zien wat je zou kunnen met wat je docent je leert”
- “Meer uitleggen wat de studie inhoudt en wat er verschilt met het middelbare schoolvak”
- “Opperen om de studie te gaan doen. Of ze meenemen naar open dagen.”
- “Vertellen waarvan het van andere studies verschilt”
- “Ons meenemen naar een plek waar die opleidingen beoefend worden”

Domein C/F integreren in het vaste programma zou ervaren kunnen worden als een lastenverzwaring. Iets wat ‘extra’ is en er óók nog bij komt in het toch al volle programma van een docent. Toch leent het zich uitstekend als onderwerp van een opdracht waarin bijvoorbeeld juist een vaardigheid centraal staat. Denk bijvoorbeeld aan een korte spreekopdracht in de doeltaal waarin een beroep gepitcht wordt waarvoor dit vak nodig is, tijdens een fictieve beroepenmarkt met korte presentaties.

Wanneer je als docent aandacht besteed aan Domein C/F, kun je daarin bijvoorbeeld de volgende vragen voor jezelf als uitgangspunt nemen:

- Waarom is het belangrijk om leerlingen te informeren over een vervolgstudie op het gebied van mijn schoolvak?
- Welk promotiemateriaal kan ik hierbij inzetten om de leerlingen een beeld te geven van de veelzijdigheid van een taal- of cultuurstudie?
- Welke vakinhoud kan ik aanbieden met welke activerende werkvorm om de leerlingen zelf te laten ontdekken of zij interesse hebben voor of affiniteit hebben met een taal- of cultuurstudie?
- Welke inhoudelijke informatie over de

opleidingen kan ik hun verschaffen?

- Wat kan ik aan hen vertellen over en laten zien m.b.t. het carrière-perspectief?
- Welke studentervaringen kan ik aan hen laten zien?
- Welke concrete adviezen kan ik hun geven om zich er verder in te verdiepen? (meeloopdagen, open dagen, masterclasses, profielwerkstukken, etc.)

1.3. Aandacht voor academische vaardigheden

In de formulering van het antwoord op bovenstaande vragen, kan een docent al veel ideeën opdoen om op kleine én grote wijze uiting te geven aan de oriëntatie op studie en beroep. Dat kan ook inhouden dat je als docent kort aandacht besteedt aan academische vaardigheden die de revue passeren tijdens de vakles, door leerlingen expliciet te wijzen op wat ze doen en waarom. Bij binnenkomst op de universiteit wordt van studenten namelijk verwacht dat zij op relatief korte termijn beschikken over onderzoekkundige kennis en vaardigheden en wordt een beroep gedaan op hun kritisch denkvermogen. De lat ligt direct hoog, evenals de verwachtingen, zowel wat betreft het inhoudelijke niveau, als met

betrekking tot de hoge studielast. Studenten vinden dit vaak nog erg moeilijk en worden hier over het algemeen nog onvoldoende op voorbereid gedurende de middelbare school. Natuurlijk zijn er ook middelbare schooldocenten die erg veel waarde hechten aan academische vaardigheden en dit in hun lessituatie terug laten komen. Er zijn zelfs scholen waar wetenschapsoriëntatie of academische vaardigheden als apart schoolvak op het rooster staat. Mooie ontwikkelingen, maar die zijn nog niet overal doorgevoerd. De uitdaging van de docent kan er dus eveneens uit bestaan om, daar waar mogelijk, voor leerlingen inzichtelijk te maken waar zij bepaalde in de vakles gevraagde vaardigheden en een kritische attitude op de lange termijn nodig zullen hebben. Het nut inzien van de te leren stof, of de te maken opdracht, motiveert leerlingen namelijk intrinsiek.

Bij uitstek voor de taal- en kunstvakken is het van belang aandacht te besteden aan academische vaardigheden. In vergelijking met bijvoorbeeld bètavakken, is het veel lastiger om middels de lesstof focus te leggen op deze toch al niet eenduidige vaardigheden. Mogelijkerwijs is de 'impopulariteit' van de talen en kunstvakken, met oog op de keuze voor een vervolgstudie, deels te wijten aan

het feit dat leerlingen het maar ‘vaag’ vinden; hoe te lezen, te argumenteren en hoe zich kritisch tot een bron te verhouden? Het laat zich allemaal veel minder concreet uittekenen dan bij veel andere schoolvakken het geval is.

Leerlingen moeten tijdens hun middelbare schoolperiode al klaargestoomd worden op wat er van hen op de universiteit verwacht wordt; op welk niveau wordt de theorie aangeboden, in welke vorm, in welk tempo, welke werkhouding wordt van de student verwacht, welke mate van zelfstandigheid en welke academische vaardigheden heb je nodig voor een succesvolle studieperiode? Het geloof in eigen kunnen is van groot belang wanneer eerstejaarsstudenten hun entree maken op de universiteit, maar juist hun zelfvertrouwen neemt in de eerste periode van de studie vaak af ², hetgeen de urgentie onderstreept van een gedegen voorbereiding. Wij, VO-docenten, moeten dus onderwijs verzorgen, niet tot aan de deur, maar voorbij de deur van de school.

Het geloof in eigen kunnen is van groot belang

² Van Herpen, S. (2019) *A Head Start into Higher Education. How students academically prepare and adjust for a successful transition into university.* (Proefschrift). Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam.

Hoe pak je dit aan, zonder te verzanden in droge opsommingen en frontale (hoor)colleges?

Kunst-docenten zouden tijdens de lessen klassieke voorbeelden kunnen combineren met de hedendaagse realiteit. Schenk aandacht aan de cross-over om op deze manier leerlingen te raken in hun interesse en vanuit een helikopter-perspectief te leren analyseren hoe hedendaagse kunst zich zowel verhoudt tot diverse hedendaagse kunstdisciplines, filosofisch gedachtengoed en maatschappelijke kwesties als tot de geschiedenis. Hetzelfde geldt voor talen die bij uitstek kunnen laten zien hoe levendig de discussie omtrent talen is; hoe taal en literatuur de maatschappij reflecteren en beïnvloeden. Laat leerlingen zien, weten en beleven wat kennis van taal, kunst en cultuur voor hen oplevert. De meerwaarde van het beheersen van deze vaardigheden moet duidelijk worden. Niet door het hun te vertellen, maar door het te laten voelen en ervaren. Meer handvatten, adviezen en ideeën delen we middels dit boekje.

Het sleutelwoord is communicatie: benoem wat je doet en wat je vraagt, en wat het doel en het nut ervan is. Niet voor jouw vak, niet voor jou als docent,

maar voor de léérlingen. Zij zijn het onderwerp in dezen. Wij reiken slechts de bagage aan, die zij op de lange termijn, als student aan een hbo of universiteit en als mens in de maatschappij, nodig zullen hebben.

1.4. Welke handreiking doen wij jou als docent?

- **Informatie m.b.t. toekomstperspectief**

Nu het belang van een concrete invulling van dit domein onderstreept is, willen wij de (toekomstige) VO-docent een handreiking doen. Wij illustreren de wijze waarop en met welke informatie deze inhoudelijke toevoeging in de dagelijkse lespraktijk gemaakt kan worden. Dat doen we door bijvoorbeeld in te gaan op het beroepsperspectief van een letterenstudent, en door, aan de hand van cijfers, een beeld te schetsen van waar alumni terecht zijn gekomen.

- **Getuigenissen door studenten voor toekomstige studenten**

Daarnaast delen we per studie enkele getuigenissen van studenten; wat hebben zij gemist op de middelbare school, wat zij wél in de studie hebben aangekomen? Hiermee kan een veelgehoorde aanname onder scholieren, dat een taal-

of cultuurstudie puur en alleen een voortzetting is van het schoolvak, weerlegd worden gedaan. De letterlijke uitspraken van studenten geven de VO-docent input voor een gesprek met de leerlingen over studiemogelijkheden die het betreffende vak raken.

- **Kant en klaar lesmateriaal**

Dit lesmateriaal biedt een uitstapje naar leerstof die representatief is voor de universitaire opleiding en kan goed aansluiten op kennis- en/of vaardigheden die al op het programma staan. Tijd en aandacht besteden aan Domein C/F hoeft dan niet ten koste hoeft te gaan van de (examen)leerdoelen waar in de eerste plaats aan beantwoord moet worden binnen de vaak geringe lestijd die er is. Om jullie een beeld te geven van de wijze waarop een dergelijke les in het licht van Domein C/F gestalte zou kunnen krijgen in de bovenbouw van het VO, hebben wij enkele voorbeelden voor jullie uitgewerkt.

In dit boekje staan enkele ‘teasers’ om een indruk te geven van het uitgebreide lesmateriaal dat via de website van het Pre-University College of Society voorhanden is. Het is naar eigen inzicht aan te passen en in te delen en veelal voorzien van een docentenhandleiding

en leerlingmateriaal dat direct online of offline gedeeld kan worden.

Het doel is om aandacht voor oriëntatie op studie en beroep laagdrempelig te maken voor de docent door uitgebreid en kant-en-klaar materiaal aan te leveren, een breder beeld te scheppen van de inhoud van de universitaire studie en leerlingen te motiveren en enthousiasmeren op inhoud. Dit materiaal zal up-to-date gehouden worden en met enige regelmaat aangevuld worden met nieuw lesmateriaal, ontwikkeld door de Teachers in Residence en hun opleidingen.

Bijkomend voordeel van eens in de zoveel tijd een alternatieve les naast het gebruikelijke curriculum aanbieden, is dat het leerlingen afwisseling en verdieping biedt. Het zal ogen doen openen en door het activerende karakter van het beschikbare lesmateriaal, worden leerlingen aangespoord om een mening te vormen over de lesstof, hetgeen eveneens de betrokkenheid bij het vak bevordert.

- **Nuttige links & een samenvatting in bulletpoints: wat betekent ‘ambassadeurschap in het VO’ voor ons?**

We sluiten onze handreiking af met een overzicht van websites, artikelen en blogs, waarmee laagdrempelig aandacht geschonken kan worden aan het onderbelichte examendomein C/F. Ook doen we een aantal kernachtige suggesties waarmee je als docent je ambassadeurschap kunt waarborgen. Wellicht zijn het een heleboel ‘open deuren’, maar wij kennen ook allemaal de waan van alle-dag: twee of drie uurtjes vakles in de week, geregeld lesuitval, een leidend PTA, een toets(week)schema dat de agenda grotendeels bepaalt, opgeslokt worden door andere werkzaamheden als rapportvergaderingen, oudergesprekken, nakijkwerk, in te lopen achterstanden of andere zaken die horen bij de dagelijkse lespraktijk. Juist daarom zijn die zogenaamde ‘open deuren’ van belang, juist daarom willen we ons focussen op de kleine dingen die we wél kunnen doen en die zomaar een groot(s) effect kunnen hebben. Op de laatste pagina staan deze kleine en grotere gestes samengevat.

2 Alumni

Waar kun je terecht-
komen met een taal-/
cultuurstudie?

2.1. Wat is mijn baan in de toekomst?

Het beroepsperspectief is een aspect dat zwaar meeweegt bij leerlingen in het maken van de studiekeuze. Voor taal- en cultuurstudies geldt vaak dat leerlingen moeilijk kunnen visualiseren hoe een loopbaan na het behalen van het papiertje op de universiteit er uit zal komen te zien. Bij het maken van een opsomming van potentiële banen voor een afgestudeerde in de taal- en cultuursector, komen ze vaak ook niet verder dan 'docent' of 'tolk'. Dit is niet wonderlijk, want zelfs Bachelor (en soms ook Master) studenten in de geesteswetenschappen worstelen met het definiëren van de opgedane vaardigheden aan de eindfase van hun studie en hoe ze deze kunnen inzetten op de arbeidsmarkt.

Er is geen klinkklaar antwoord op de vraag wat je kunt worden met een universitaire taal- of cultuurstudie; en dat antwoord is evenmin zwart-wit bij veel universitaire bètastudies, terwijl die richting voor leerlingen vaak veel toepassingsgerichter en praktischer aanvoelt. Hoewel veel universiteiten steeds meer het beroepsperspectief proberen te integreren binnen hun programma door middel van (al dan wel niet verplichte) stages en dergelijke, blijft het

een feit dat het wetenschappelijk onderwijs geen beroepsopleiding is en daarom is er geen eenduidig beroepsperspectief.

Daarnaast blijft de samenleving, en dus ook de arbeidsmarkt, zich voortdurend ontwikkelen. De banen van de toekomst bestaan vandaag de dag nog niet. Technologische en wetenschappelijke vooruitgang zorgen voor de introductie van nieuwe banen waarbij juist de geesteswetenschapper, met zijn talen- of kunstachtergrond wordt gevraagd om kritisch te reflecteren op de nieuwe werkelijkheid. Ter illustratie citeren we graag een van de slogans van de Universiteit van Utah, die dit idee humoristisch maar treffend in een notendop beschrijft: *'Science can tell you how to clone a tyrannosaurus rex. Humanities can tell you why this might be a bad idea.'*

2.2. Verborgen gebleken: kennis van de kwaliteiten van de geesteswetenschapper

Het reflectieve en analytische denkproces waar geesteswetenschappers bij uitstek zo getraind in zijn, vertaalt zich vaak minder snel naar een 'zichtbaar' rendement of product van direct economisch of praktisch nut. Mede hierdoor blijven de geesteswetenschappen maat-

schappelijk ondergewaardeerd, en krijgen taal- en cultuurstudies al snel het label 'pretstudies'. De geesteswetenschappelijke traditie wordt echter vooral gekenmerkt door het pluriforme kijken, de variatie aan invalshoeken. De meeste maatschappelijk relevante vraagstukken, zoals migratie, zijn niet 'rechtlijnig' op te lossen, en vragen om een andere aanpak. De geesteswetenschapper is getraind om door de bril van verschillende betrokken partijen te kijken, en zodoende door middel van analyse en reflectie tot een passende oplossing te komen.

Het maatschappelijke belang van de geesteswetenschap is ons inziens onderbelicht en dat heeft effect op de studiekeuze. De gevolgen van de steeds lagere instroom van studenten aan een taal- of cultuurstudie zijn bekend: de afdeling Nederlandse taal en cultuur aan de VU heeft zijn deuren gesloten en ook opleidingen zoals Romaans en Duits verkeren in zwaar weer. Hoe maken we deze studies weer interessant voor leerlingen? Leerlingen schrijven een taal- of cultuurstudie te snel af omdat ze weinig concrete voorbeelden kennen van wat je ermee kunt worden, naast het docentschap. Weten ze dat scherpe intellectuelen en creatievelingen als Mark Rutte

(geschiedenis), Eva Jinek (Amerikanistiek) en Arjen Lubach (Spaans, en later filosofie) allemaal geesteswetenschappelijk gevormd zijn? Dit illustreert voor leerlingen dat je met een taal- of cultuurstudie in allerlei verschillende functies terecht zou kunnen komen. Het kan geen kwaad om als docent eens de monden van de leerlingen te doen openvallen wanneer ze horen dat bijvoorbeeld J.K. Rowling, hen allen bekend van hun wellicht geliefde jeugdliteratuur Harry Potter en één van 's werelds best verkochte auteurs, Frans en Klassieke Cultuur studeerde. Weetjes als deze doen in ieder geval iets met het perspectief van leerlingen.

2.3. Het tegendeel van een hardnekkige misvatting

Veel leerlingen (en ouders) denken dat ze met taal- en cultuurstudies niet snel een baan zullen vinden. Toch blijkt uit onderzoek van het Nationaal Platform voor de Talen³ dat 89% van de mensen die een taal hebben gestudeerd in Nederland een baan vindt in de jaren na afstuderen, en dat het merendeel (72%) geen spijt heeft van zijn/haar studiekeuze. Wat doen deze alumni dan nu

voor werk in het dagelijks leven? Een greep uit de resultaten van het Nationaal Platform voor de Talen laat al snel de diversiteit zien van beroepen en sectoren waar mensen met een taal- of cultuurachtergrond terecht in komen:

- medewerker bij ambassade, speechschrijver (Overheid)
- redacteur, correspondent binnen- en buitenland (Media & Journalistiek)
- onderzoeker (Onderzoek & Wetenschap)
- bedrijfsjournalist, content marketeer (Bedrijfsleven)
- literair vertaler, programmamaker, organisator culturele reizen (Kunst, Cultuur & Entertainment)
- ontwikkelaar (digitale) lesmethodes, docent (Onderwijs)
- communicatiemedewerker, adviseur social media (Communicatie & Marketing)

22% van de alumni komt in het onderwijs terecht, maar er blijkt dus veel meer mogelijk dan dat. De leerlingen die toch vanuit hun interesse voor een taal- of cultuurstudie willen gaan, krijgen bovengaande informatie wel te horen tijdens hun eerste bezoek aan de universiteit. Het onderdeel 'wat kun je ermee' zit opgenomen in elk stukje studievoorbereiding of promotiemateriaal, en wordt

³ www.platformtalen.nl

tijdens open dagen en informatieavonden gecommuniceerd aan leerlingen en ouders. De informatievergaarfase is echter een fase waar veel leerlingen niet aan toekomen, omdat ze de studies in een eerder stadium al hebben afgeschreven, beïnvloed door bijvoorbeeld de negatieve vooroordelen die ze ten aanzien van de geesteswetenschappen met zich meedragen.

2.4. Het appèl

Hoe kunnen we dit patroon doorbreken? Er is een maatschappijbrede herevaluatie van de geesteswetenschappen nodig, waarbij de rijkdom van de talen en culturen weer gewaardeerd gaat worden, en het belang van experts op dit gebied in onze samenleving onderstreept en zichtbaar wordt. Deze paradigmaverschuiving vraagt om subsidie vanuit de overheid, een stimulerende houding van decanen, en initiatieven vanuit hogere onderwijsinstellingen, zoals de ambassadeursfunctie van het Nationaal Platform voor de Talen.

Maar laten we de belangrijkste groep van ambassadeurs niet vergeten: de docenten die in direct contact staan met de leerlingen. Docenten dragen dag in, dag uit, bij aan het beeld dat leerlingen

meekrijgen van het vak (en dus indirect, de studie). Docenten die de geesteswetenschappen een warm hart toedragen én dat actief in de klas willen uitdragen, kunnen van dit boekje gebruik maken om leerlingen meer inzicht te geven in de rijkdom en waarde van een universitaire studie in hun vakgebied en te vertellen over alle mogelijkheden die een taal- of cultuurstudie biedt, ook later op de arbeidsmarkt.

3 Nederlandse Taal en Letterkunde

3.1 Verschillen schoolvak en studie

Als je goed naar het examenprogramma van het schoolvak Nederlandse taal en letterkunde kijkt, dan valt het op dat de verplichte onderdelen voornamelijk vaardigheden omvatten, zoals leesvaardigheid, schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid. Alleen literatuur neemt een meer kennisgerichte plaats in. De aandacht voor deze vaardigheden is erg belangrijk, zeker met het oog op een vervolgstudie en loopbaan. Helaas gaat de intensieve focus op vaardigheden vaak ten koste van de kennismaking met andere onderdelen binnen de Neerlandistiek, bijvoorbeeld taalkundig onderzoek, psycholinguïstiek of de geschiedenis van het Nederlands. Daar komt bij dat de gerichtheid op het centraal schriftelijk eindexamen veel scholen noodzaakt om relatief veel tijd aan twee deelvaardigheden te besteden, namelijk leesvaardigheid en argumentatieve vaardigheden. Tijd die niet kan worden besteed aan onderwerpen buiten het vaste curriculum.

Toch is het nodig om als docent ruimte te creëren in het programma om de rijkheid van en kennis over onze taal uit te dragen in lesverband. Het aangestelde Meester-schapsteam Nederlands, bestaande uit

vakdidactici en wetenschappers, maar ook de docenten achter Curriculum.nu, die de enorme taak op zich namen om het programma voor het schoolvak Nederlands te herzien, presenteren een middel om dit te bereiken: bewuste taalvaardigheid. Aan de basis van bewuste taalvaardigheid ligt kennis ten grondslag. Wat is het verschil tussen een essay en een column? Wat is een drogreden? Wat is het verschil tussen een naamwoordelijke en werkwoordelijk gezegde? Je zou kunnen spreken van een soort basiskennis. Maar dat is pas het begin; leerlingen zouden zich, met behulp van hun docent, moeten afvragen wát je met deze kennis kan, waarom bepaalde taalmechanismen werken zoals ze werken en wat die nieuw verworven kennis betekent voor de leerling zelf.

Bewuste taalvaardigheid vereist meer van leerlingen en docenten dan theorie uitleggen, begrijpen en de bijbehorende opdrachten maken. Door te discussiëren over taalnormen, de lichaamstaal van politici, het gebruik van digi-taal of de maatschappelijke impact van literatuur, maar ook door een profielwerkstuk te schrijven over kindertaalverwerving, dialectvorming of gebarentaal, worden de achterliggende mechanismen van onze taal blootgelegd. Leerlingen

kunnen dan voor zichzelf bepalen wat ze aan deze inzichten hebben.

Deze visie op het schoolvak ligt meer in lijn met de onderzoekende houding die wordt verwacht bij taalgerelateerde studies aan het hbo of de universiteit. Sterker nog, binnen de studie Nederlandse Taal en Cultuur zijn deze ‘achterliggende mechanismen van onze taal’ het uitgangspunt. Het vak *Moedertaalvererving* laat het proces van taalvererving zien bij (Nederlandstalige) kinderen, bij *Argumentatie, retorica en publiek debat* worden debatten op TV, voorlichtingscampagnes en recensies van boeken of films ontleed aan de hand van argumentatietheorie en kennis van retorische middelen. *De rol van Nederlandstalige literatuur in de 21ste eeuw* gaat in op de verschuiving tussen ‘hoge’ en ‘lage’ letterkunde, de rol van de schrijver in het maatschappelijke debat en de opkomst van een nieuw ‘genre’ als Young adult literatuur. Deze vakken laten studenten op een fundamenteel niveau kijken naar de werking en invloed van onze taal en veel van deze elementen zouden, in een soort basisvorm, uitstekend aansluiten bij het curriculum van het schoolvak. Er hoeven niet meteen hele lessenreeksen ontworpen te worden, maar inleidende of aanvullende colleges bij

spreek-, schrijf- en leesvaardigheid zijn een begin.

Tijdens het leerproces in het VO mag (moet) de horizon vaker worden verlegd naar datgene wat er ná de middelbare school komt. De bewust taalvaardige leerling gaat met een goedgevulde rugzak van school, omdat hij niet alleen kennis van Nederlandse taal en literatuur bezit, maar hier ook op kan reflecteren. Daar zullen wij, de docenten, het voortouw in moeten nemen tijdens onze lessen.

3.2 Studenten aan het woord: “Dit heb ik echt gemist in het VO”

Tijdens een informeel groepsinterview met zes eerstejaars studenten Nederlandse Taal en Cultuur geven ze allen aan dat het schoolvak Nederlands in niets lijkt op de studie Nederlandse Taal en Cultuur: ‘[...] de studie Nederlands; die dus niet zo zeer iets te maken heeft met Nederlands op de middelbare school.’ Hoe kan dat? De middelbare schoolervaringen van de geïnterviewden zijn erg verschillend. Bij een student lag de focus in het examenjaar bijna helemaal op literatuur, maar was er geen ruimte voor schrijf- en spreekopdrachten. Bij een ander werd er vanaf februari toegewerkt

naar het centraal eindexamen, met hooguit een klein uitstapje naar literatuur. Toch kennen de ervaringen een gemene deler: er is nauwelijks tot geen aandacht voor taalkunde, journalistiek schrijven of bijvoorbeeld de mechanismen die achter de werking van onze taal schuilgaan. Dit zijn allemaal onderwerpen die wél aan bod komen tijdens het propedeusejaar: 'Ik had de verwachting dat er een onderscheid wordt gemaakt door literatuur, journalistiek en taaltechnische vakken; deze verwachting is ook uitgekomen. Ik had ook verwacht dat er heel veel spelling en grammatica vakken zouden komen zoals je bij het middelbare schoolvak Nederlands gewend bent; dit is gelukkig (nog) niet het geval'.

Die laatste opmerking over spelling en grammatica laat goed zien dat op die school, en op veel meer scholen, het vak in het teken staat van het aanleren van vaardigheden. De studenten bevestigen dat bijvoorbeeld leesvaardigheid en schrijfvaardigheid belangrijk zijn en zeker thuishoren binnen het schoolvak Nederlands, maar volgens hen is het voor veel leerlingen niet duidelijk waarom ze bepaalde kennis en vaardigheden moeten opdoen en hoe ze die kunnen inzetten; als ze van school gaan zijn ze nog niet bewust taalvaardig. Hoe

is bewuste taalvaardigheid te bereiken? Het antwoord daarop is verdieping.

De studenten geven allen aan dat de studie de verdieping biedt die ze zochten; de bestudering van onze taal, in al haar facetten, staat centraal. Die verdieping misten ze massaal bij het schoolvak en de groep is het erover eens dat veel onderdelen van de studie, in een aangepaste en/of afgeslankte vorm, prima geïntegreerd kunnen worden in het curriculum Nederlands van het VO. Te denken valt aan een les over framing als inleiding op de module debatteren of een journalistiek artikel schrijven over een regionaal onderwerp, inclusief interview, in plaats van een recensie over een boek dat misschien niet eens gelezen is. De neerlandistiek biedt heel veel aanknopingspunten om onze taal en literatuur op een interessante en zelfs 'sexy' manier onder de aandacht te brengen van de scholieren, zodat hun bewuste taalvaardigheid omhoog gaat.

3.3 Lesideeën voor Domein F: hoe verwerk ik dit in mijn vakles?

Op www.ru.nl/pucofsociety/lesmateriaal/nederlands is van onderstaande lesideeën een volledige uitwerking te vinden, die naar eigen inzicht kan

worden aangepast en ingezet. Dit materiaal zal up-to-date gehouden worden en door de Teacher in Residence en de opleiding NTC met enige regelmaat worden aangevuld met nieuw lesmateriaal.

Voor het schoolvak Nederlands zijn de volgende lesideeën beschikbaar:

- **Taalkunde: een lessenreeks taalbeschouwing over framing en ironie.**

Hoe wordt een frame ingezet in de reclame en in de politiek en hoe werkt ironie eigenlijk? In deze lessen verken je samen met de leerlingen de begrippen framing en ironie in de media, maar wordt er ook dieper ingegaan op de werking van taal middels uitleg over de prototypetheorie en het mentale lexicon.

Deze lessenreeks is ontwikkeld door een Docenten Ontwikkel Team o.l.v. universitaire docent Peter de Swart.

- **Conversatieanalyse: weet je wel wat je appt?**

Gedachteloos sturen we een appje naar vrienden of bekenden om een vraag te stellen of deze juist te bevestigen. Maar reageert de ontvanger wel op jouw vraag en welke informatie leest hij of zij tussen de regels door? In deze les worden de beginselen van de conversatietheorie uitgelegd en gaan leerlingen aan de slag met

hun eigen appgeschiedenis. Deze les is ontwikkeld door Assistant Professor Language and Communication Wyke Stommel.

- **Grammatica: activerende didactiek.**

‘Ontleed de volgende vijf zinnen’ of ‘wijs alle persoonlijke voornaamwoorden aan in de volgende drie zinnen’. De lesmethodes staan vol met deze opdrachtjes, die de leerlingen braaf uitvoeren, maar er wordt nauwelijks ingegaan over de achterliggende mechanismen van onze grammatica. Dat kan anders. Deze lessenreeks bevat een aantal samenhangende activerende didactische werkvormen voor het grammaticaonderwijs. De werkvormen zijn zelfstandig te gebruiken, maar ook als ondersteuning van het gewone onderwijs in de traditionele grammatica (zinsontleding). Het taalgevoel van de leerling staat voorop. Deze lessenreeks is ontwikkeld door een Docenten Ontwikkel Team o.l.v. Hoogleraar vakdidactiek Peter-Arno Coppen.

- **Etymologie: op zoek naar de herkomst van woorden.**

Iedereen vindt het leuk om te weten waar woorden vandaan komen. Toch komt dat nauwelijks terug in het schoolvak Nederlands. De etymologie is de tak van de taalkunde die daarover gaat. Samen met de leerlingen leer je hoe je

etymologisch moet redeneren, hoe woorden ontstaan, hoe betekenissen zich ontwikkelen en welke basale klankverschijnselen we kennen. Deze lessenreeks is ontwikkeld door een Docenten Ontwikkel Team o.l.v. Hoogleraar vakdidactiek Peter-Arno Coppen.

- Taalkunde: **Structurele ambiguïteit: dubbelzinnigheden in onze taal.**

De meeste zinnen hebben meer dan één betekenis. Soms ligt dat aan de woorden uit zo'n zin, die meerdere dingen kunnen betekenen. In 'we ontmoeten elkaar bij de bank' is daarvan bijvoorbeeld sprake, omdat bank een homoniem is (betekenis: 'zitmeubel' of 'financiële instelling'). Als je zinnen leest, dringt zich echter altijd maar één interpretatie tegelijk op. Hoe kan dat en welke invloed heeft dat gegeven op onze schrijfvaardigheid? Deze lessenreeks is ontwikkeld door een Docenten Ontwikkel Team o.l.v. lerarenopleider en promovendus grammatica-onderwijs Jimmy van Rijt.

***Lesidee conversatie-
analyse: weet je wel
wat je appt?***

4 Moderne Vreemde Talen en Letterkunde

4.1 Verschillen schoolvakken en studies

Niet anders dan voor andere geesteswetenschappen is de belangstelling van schoolverlaters voor een studie in de Moderne Vreemde Talen (MVT) in de afgelopen decennia dramatisch gedaald. Dit zou ons, MVT-docenten, zorgen moeten baren. Wij zouden ons bewust moeten zijn van de gevolgen hiervan voor de toekomst van onze vakken, de economie en het effect ervan op onze democratische, pluriforme samenleving. Daarnaast weten wij als geen ander wat leerlingen missen wanneer ze een andere studie kiezen terwijl hun belangstelling en talenten juist in de richting van een talenstudie wijzen.

De studiekeuze van deze groep leerlingen wordt niet zelden beïnvloed door misvattingen en een gebrek aan kennis over de inhoud van de MVT-studies en de professionele perspectieven die deze bieden. Onze taak als docenten is onze leerlingen hierover van adequate informatie te voorzien.

Hoe kun je dit aanpakken? Laat je leerlingen kennismaken met de breedte en de rijkheid van het curriculum van de talenstudies! Natuurlijk: we kunnen in het VO geen talenstudie in een noten-

dop bieden. In de einddoelen van het MVT-onderwijs voor het vwo staat nu eenmaal taalverwerving centraal. In het eindexamen worden vooral de bekende vaardigheden getoetst en de leerlingen moeten de beheersingsniveaus van het Europees Referentie Kader (ERK) bereiken. Maar daarmee is ons onderwijs sterk georiënteerd op een functioneel taalgebruik. Aangezien het ERK ook de inhouden van de te beheersen communicatie bepaalt en deze veelal betrekking hebben op onderwerpen die “vertrouwd” zijn of “betrekking hebben op het eigen interessegebied” van de leerling, dreigt ons onderwijs vakinhoudelijk te verschromelen wanneer we ons zouden blindstaren op het eindexamen.

Vanzelfsprekend moeten en willen we onze leerlingen optimaal voorbereiden op een eindexamen, waarin de einddoelen worden getoetst. Echter, uit gesprekken met zowel eerstejaarsstudenten als ook met leerlingen in het VO, blijkt dat hun belangstelling juist uitgaat naar onderwerpen en aspecten van het vak die in de eindtermen van het vwo niet of nauwelijks genoemd of gespecificeerd worden, maar die wel structureel deel uitmaken van het curriculum van de universitaire studies: taalwetenschap, film- en tekstanalyse, kennis van de

samenleving en de cultuur(geschiedenis) van de landen waarin de vreemde talen gesproken worden.

Het gaat veelal om het verdiepende karakter van lessen, dat op de universiteit wél bereikt wordt, maar in het VO mist of te weinig expliciet wordt uitgelicht. Leerlingen zijn stiekem best 'hongerig' naar nieuwe kennis: niet alleen horen dát iets zo is, maar ook horen waarom en hoe dat tot uiting komt in het dagelijks gebruik van de taal. Neem als voorbeeld een stukje achtergrondinformatie over homoniemen in het Frans, met de woorden *vers*, *vert*, *verre* en *ver* die alle vier exact op dezelfde wijze worden uitgesproken. Hoe zit dat precies en hoe weet een Fransman in een gesprek nu welke betekenis zijn gesprekspartner bedoelt? Het is een mooi opstapje naar een taalkundelesje. Een groot onderdeel van de studie, maar haast volledig afwezig in het curriculum van de middelbare school. En dat geldt voor meer onderwerpen, zoals bijvoorbeeld de omvangrijke vaardigheid 'vertalen', waar naast veelvuldige oefening ook allerhande kennis bij vereist is. Een vak apart aan de universiteit, maar afwezig in het VO. Leerlingen zijn zich daardoor regelmatig nauwelijks bewust van de enorme veelzijdigheid van talen; de verschillende

aspecten van waaruit deze bestudeerd, geleerd en gebruikt kunnen worden.

Juist omdat de overheid slechts globale kaders voor het curriculum heeft vastgelegd, hebben wij als docenten veel vrijheid om een rijk programma aan te bieden waarin ook de vakinhoudelijk boeiende "dwarsstraten" aan bod kunnen komen. Er is wel degelijk ruimte voor taalwetenschap, politiek, historische onderwerpen, en de kennismaking met diverse culturele uitingen uit verschillende gebieden van de moedertalen. Verbreding en verdieping van het lesprogramma hoeft daarbij niet ten koste van het onderwijs in de vaardigheden te gaan: het ligt voor de hand dit te verbinden met relevante vakinhoud.

Laat bij lessen in kijk- en luistervaardigheid leerlingen kennismaken met esthetisch geraffineerde speelfilms die inzicht geven in de cultuur of samenleving van een land van de doeltaal. Laat ze hun leesvaardigheid ontwikkelen aan de hand van literaire werken, interpreteer deze met hen, vraag om hun mening en oefen de spreekvaardigheid door ze deze te laten onderbouwen in de doeltaal. Laat de hele klas kennismaken met fonologie, waarbij ook de eigen uitspraak verbeterd wordt. Stimuleer leerlingen

een profielwerkstuk bij jouw vak te schrijven zodat ze ervaren hoe uitdagend het is je wetenschappelijk te verdiepen in een talen gerelateerd vraagstuk. Motiveer ze deel te nemen aan de diverse onderwijsactiviteiten die de universiteiten voor leerlingen van het VO aanbieden. Laat de enthousiastelingen kennismaken met de universiteit, maak het mogelijk dat ze talenstudenten ontmoeten!

De wens naar een verbreding en verdieping van het schoolvak leeft bij veel vakdocenten en is dan ook tot uitdrukking gekomen in de aanbevelingen van de ontwikkelteams van curriculum.nu: integreer, naast de verwerving van de vreemde taal, interculturele communicatie, het ontwikkelen van taalbewustzijn, meertaligheid en creatieve vormen van taal in het curriculum van het vreemde talen onderwijs in zowel het primair onderwijs als ook het VO. De hervorming van de leerplannen van de moderne vreemde talen op het vwo is nog een lange en onzekere weg. Laten wij als docenten niet wachten op een toekomstig overheidsbeleid maar zelf verantwoording nemen en de vele initiatieven voor een veelzijdig en niveauvol onderwijs oppakken, voortzetten en uitbreiden. Pas dan ervaren onze leerlingen de

Stimuleer leerlingen met hun profielwerkstuk een onderzoek naar taal en/of cultuur te doen.

breedte en rijkdom van de talenstudies. En alleen dan kunnen ze een weloverwogen, inhoudelijk onderbouwde keuze voor hun academische toekomst maken.

4.2 Studenten aan het woord

4.2.1 Engels

Esther is eerstejaars student Engelse Taal en Cultuur. Hoewel ze altijd dacht dat ze Pedagogiek zou gaan studeren, was ze na het blok Engelse literatuur op de middelbare school verkocht. Ze koos voor Engels. Het grootste verschil tussen het schoolvak en de studie formuleert Esther als volgt: 'Waar je op de middelbare school leert de taal correct toe te passen, leer je op de universiteit waarom de taal zo toegepast correct is. Je leert niet alleen de grammaticaregels, maar gaat ook begrijpen hoe de taal in elkaar zit. Ook wordt er dieper ingegaan op cultuur, geschiedenis en literatuur; aspecten waar op de middelbare school vaak maar beperkte aandacht en/of tijd voor is vanwege de focus op de taalvaardigheid. Er wordt meer verantwoordelijkheid verwacht op de universiteit, en daardoor behandelen de docenten de studenten ook meer als volwassenen. De docenten zijn daarnaast ook erg enthousiast en vakkundig, en op de hoogte van

ontwikkelingen in hun vakgebied. 'De werksfeer en het niveau maakt de studie Engelse Taal en Cultuur een aanrader volgens Esther: 'Het is een diverse en uitdagende studie met hele begane docenten en ook aardige medestudenten.'

Lin studeert sinds september Amerikanistiek aan de Radboud Universiteit. Na een aantal naar eigen zeggen 'mislukte' open dagen bij economische studies kroop het bloed toch waar het niet gaan kon, en bezocht ze voorlichtingen van de studie Engels, een vak dat haar toch altijd heel erg aansprak. Eigenlijk per toeval hoorde ze over de richting Amerikanistiek en dat bleek een schot in de roos. Een van de grootste verschillen met de middelbare school is dat er op de universiteit meer zelfstandigheid wordt verwacht en niet alles meer wordt voorgedaan. Dat was wel even wennen. Ook waren de lessen op de middelbare school bijna altijd interactief, en wordt dit op de universiteit gesplitst in hoor- en werkcolleges. Toch is het contact met de docent onveranderd gebleven volgens Lin, aangezien alle universitaire docenten bij Amerikanistiek de studenten wel bij naam kennen. De literatuurlessen komen enigszins overeen met die van de middelbare school, maar hebben veel meer diepgang. Het mooiste van de stu-

die Amerikanistiek vindt Lin de veelzijdigheid: ‘Als Engels een vak is dat je leuk vindt en je niet alleen maar een taal wil leren is dit een goede keuze. En omdat het zo’n brede studie is kun je er later ook veel verschillende kanten mee op.’

4.2.2 Duits

Vraag je eerstejaars studenten Duitse Taal en Cultuur naar hun ervaringen met de studie, dan komen twee antwoorden steeds terug: de organisatie van de studie en de begeleiding door de docenten zijn buitengewoon goed. In deze “kleine” studie zijn de lijntjes kort, de docenten betrokken en de contacten tussen de studenten onderling heel prettig. “Als er iets is kan dat met de docent meteen worden opgelost”, vertelt **Jildou**. Dat versoepelt de overgang van de middelbare school naar de universiteit aanzienlijk. Daarnaast benadrukten de eerstejaarsstudenten dat de studie zoveel breder en daarmee aantrekkelijker is dan het schoolvak. Het programma is daadwerkelijk veelomvattend: naast taalverwerving staan colleges over deelgebieden van taal- en literatuurwetenschap, de Duits-Nederlandse contacten in de Euregio, en interculturele communicatie op het eerstejaars programma, ook nemen de studenten al in het eerste jaar deel

aan colleges aan een Duitse universiteit. Later volgen onder andere colleges over geschiedenis, wetenschappelijk onderzoek en academische schrijfvaardigheid en een verblijf in een Duitstalig buitenland. De eerste schreden op het terra incognita van het vak zijn spannend, tegelijkertijd laten ze bij veel studenten de indruk achter dat er op school mooie kansen zijn gemist: “Voor mij was de taalkunde een heel andere benadering van de taal, niet alleen pure grammatica zoals op de middelbare school,” vat Jildou haar eerste ervaringen met deze discipline samen.

“We hebben maar weinig over de Duitse geschiedenis geleerd, de DDR is helemaal niet aan bod gekomen”, verzucht **Rosa**. “En misschien nog belangrijker: Nu pas realiseer ik mij hoe belangrijk Duitsland voor ons land op economisch en politiek gebied is, hoe nauw de banden tussen Nederland en Duitsland zijn en hoe groot de invloed van Duitsland in de EU en de wereld is. Wanneer leerlingen dat op school al zouden beseffen en wanneer duidelijk zou zijn dat je, dankzij deze hechte Duits-Nederlandse betrekkingen, met een studie Duits professioneel veel kanten op kunt, dan zouden veel meer leerlingen voor een studie Duits kiezen.”

“Waar je op de middelbare school leert de taal correct toe te passen, leer je op de universiteit waarom de taal zo toegepast correct is.”

Een groot verschil is vaak het gebrek aan doeltaalgebruik in de lessen op de middelbare school, daar waar op de universiteit alles in het Duits gebeurt. “Het meteen onderdompelen in de Duitse taal door middel van onze Intensivkurs aan het begin van het jaar was erg fijn“, geeft Jildou aan.

“Door Duits te spreken in de les of in college zoals nu, word je zelfverzekerder”

Ylva en andere studiegenoten hebben dat gemist op de middelbare school: “Als we dat vaker gedaan zouden hebben zou ik waarschijnlijk nog zelfverzekerder zijn geweest om toen in de klas iets te zeggen in het Duits. Door Duits te spreken in de les of in college zoals nu, word je zelfverzekerder en durf je bijvoorbeeld op vakantie sneller op iemand af te stappen en iets in het Duits te vragen.”

Wat bepaalde de keuze voor hun studie? Soms waren het buitenschoolse contacten, met Duitse toeristen of Duitse tv programma's, die een affiniteit met de taal en de cultuur stimuleerden en een intrinsieke motivatie voor het schoolvak

wekten. Plezier in het vak ging gepaard met goede resultaten. Ook koos iemand voor de studie als aanvulling op een hbo-opleiding om zijn baankansen in het buurland of in de Euregio te vergroten. In andere gevallen was het die goede docent, wiens grammaticalessen zo boeiend waren dat hij nieuwsgierigheid naar meer wist te wekken. De middelbare schooldocent lijkt regelmatig een invloedrijke rol te spelen.

4.2.3 *Frans*

Tessa is eerstejaars Franse Taal en Cultuur en is na enkele weken Europese Studies gestudeerd te hebben in Amsterdam vrij abrupt overstapt op Frans, en is gelukkig nog toegelaten. Frans was altijd al haar lievelingsvak, maar Frans voelde toch te beperkt. Nadat Europese Studies écht niet haar ding bleek te zijn, besloot ze toch nog gauw de overstap te maken. Nu geniet ze van de verdieping en snelheid waarmee zij zich de taal en cultuur eigen maakt. Een Franse vriend om al het geleerde op los te laten, helpt natuurlijk ook!

Ook **Daniël** is eerstejaars Frans, maar studeerde het jaar hiervoor nog aan de hogeschool, waar hij de lerarenopleiding Aardrijkskunde deed. Hij vond het niks, hoewel hij het jaren volhield. Het baan-

perspectief speelde toch wel een grote rol, net als zijn ouders. Psychologie of politicologie was misschien beter.

Alle drie de studenten Frans benadrukken het belang van een gepassioneerde docent op de middelbare school

Daniël, te herkennen aan zijn Franse baret, studeert nu Frans en vindt elke dag leuk en gaat nooit met tegenzin naar de universiteit. De colleges zijn soms wel moeilijk, vanwege het vele Frans. Het is jammer dat in het voortgezet onderwijs een groot gedeelte van de lesstof toch nog in het Nederlands wordt gegeven. Zowel leerlingen als leraren lijken wat huiverig te staan ten opzichte van doeltaalgebruik, terwijl deze eerstejaars studenten nu ervaren hóe snel en goed je het Frans leert door er voortdurend mee omringd te worden. Het is een kwestie van dóen! En het went gelukkig heel snel. Het is een kleine opleiding, de sfeer is relaxed en het contact met docenten is persoonlijk, warm en betrokken. De beste herinneringen aan het schoolvak Frans op de middelbare school waren voor Daniël de kook- en bakactiviteiten

in de schoolkeuken waarbij het Frans verplicht als voertaal gehanteerd werd; de snelste en meest ludieke manier om het converseren in het Frans te oefenen! Wanneer een docent zoiets bewerkstelligt tijdens de vakles op de middelbare school, kom je wel in de buurt van de mate waarin het Frans de voertaal is op de universiteit.

Daniek, ook eerstejaars Frans, vindt het opvallend dat een vak als 'grammatica' vele malen leuker is dan op de middelbare school: 'De benadering is totaal anders. Alle feitjes weten is ineens heel leuk.' Er zijn ook colleges die veel meer de cultuur van Frankrijk en francofone landen benadrukken, zoals het vak 'Cinéma'. Alle drie benadrukken ze het belang van een gepassioneerde docent op de middelbare school.

De beste herinneringen aan hun docenten Frans, zijn de persoonlijke verhalen die ze gedeeld hebben tijdens de lessen, zéker in relatie tot het vak. De passie die docenten uitstralen zien zij ook terug bij hun docenten aan de universiteit: 'De docenten hier zijn geweldig.'

4.2.4 Spaans

Kyra is eerstejaarsstudent Spaanse Taal en Cultuur, maar startte haar studiejaar bij International Business Communication. Binnen zes weken realiseerde zij zich echter dat ze niet op haar plek zat: 'Hoewel ik toch Spaans had als 'foreign language', voelde ik dat deze bacheloropleiding niet bij mij paste. Ik besloot een poging te wagen om te kunnen doen wat ik eigenlijk al heel lang wilde doen, namelijk Spaans studeren. Hoewel de eerste periode van het collegejaar er al op zat, kreeg ik gelukkig toch groen licht om bij deze studie in te stromen.' Voor Kyra was het begin heftig: 'Ik kwam in een groep met wederom allemaal nieuwe studenten, moest alle leerstof via zelfstudie inhalen en had in januari al tentamens voor de boeg. Desondanks voelde ik na enkele weken toch dat ik echt de juiste keuze had gemaakt en ook de tentamenronde verliep super; op één tentamen na haalde ik alles.'

Net als Kyra begon tweedejaarsstudent **Danique** in eerste instantie ook aan een andere studie, namelijk Psychologie. Dat bleek niet de goede studie te zijn en ze besloot tóch iets met haar talenknobbel te doen en kwam uit bij haar favoriete taal op de middelbare school: Spaans.

“Cultuur ontdekken en literatuur analyseren: ik kan met zekerheid zeggen dat ik deze aspecten gemist heb op de middelbare school”

Opvallend is dat studenten niet altijd direct voor een talenstudie durven te kiezen. Kyra voelde zich daarin geremd vanwege de zogenaamde vooroordelen: ‘Een welbekend vooroordeel is het idee dat je met een afgeronde universitaire studie Spaans slechts een carrière kunt opbouwen in het onderwijs of op taalgebied. Hier is echter niks van waar; na het afronden van een bacheloropleiding Spaans kun je nog steeds alle kanten op en is je perspectief nog net zo breed, met als bonus dat je ook nog eens vloeiend Spaans spreekt. Helaas heb ik mijzelf ook schuldig gemaakt aan het geloven van dit vooroordeel. Ik ben dan ook van mening dat deze kwestie nadrukkelijker benoemd mag/zou moeten worden, zodat misopvattingen als deze uit de wereld worden geholpen’, aldus Kyra. Ook **Joep** is student Spaanse Taal en Cultuur. Wat hij het meest waardeert aan de

studie, en gemist heeft op de middelbare school, zijn de vakken die betrekking hebben op cultuurkunde. ‘Op de middelbare school ben je vooral bezig met taalverwerving, logisch ook, want je heb maar 2 à 3 uur les per week. Toch denk ik dat qua cultuurkunde nog veel te winnen valt op de middelbare school, bij alle vreemde talen, hierdoor kan een vak veel meer divers en concreter worden.’

Alle drie de studenten zijn het erover eens dat een grote meerwaarde van de studie de aandacht voor geschiedenis en cultuur is, zowel die van Spanje als die van Latijns-Amerika worden uitvoerig behandeld en door de studenten zeer interessant gevonden. Op de middelbare school is dit in hun lessen nauwelijks aan bod gekomen. Ook Danique merkt dat verschil goed: ‘Spaans studeren is zoveel meer dan alleen de taal te leren spreken. Het gaat ook over de taal begrijpen, de cultuur ontdekken en de literatuur analyseren. Ik kan dan ook met zekerheid zeggen dat ik al deze aspecten gemist heb op de middelbare school. Ik denk dan ook dat je de veelzijdigheid van Spaans al moet inzetten tijdens het onderwijzen op de middelbare school, zodat scholieren zich niet alleen beperken tot de taal leren spreken en schrijven maar ook leren over de cultuur en literatuur.’ Het feit dat je

Lesidee fonetiek: Steenkolenengels, make that the cat wise.

tijdens de studie ook naar een Spaans-talig land gaat, vindt Danique ook een absoluut pluspunt: ‘Daar kun je je opgedane kennis echt in de praktijk toepassen en je in de cultuur onderdompelen.’

Kyra is heel blij dat ze uiteindelijk tóch koos voor haar favoriete vak op de middelbare school: ze volgde haar hart. Ook is ze haar docente ontzettend dankbaar: ‘Ik had me geen enthousiastere en gepassioneerde docente kunnen wensen voor wat betreft Spaans. Op de universiteit zijn de docenten Spaans net zo enthousiast en gepassioneerd over de taal en de cultuur, iets wat een ontzettende drive oplevert.’

4.3 Lesideeën voor Domein F: hoe verwerk ik dit in mijn vakles?

Voor ieder vak zijn hieronder enkele lesideeën beschreven waarbij Domein F tot uiting komt, maar ook voldaan wordt aan andere vaardigheden. Op www.ru.nl/pucofsociety/lesmateriaal is van onderstaande lesideeën een volledige uitwerking te vinden, die naar eigen inzicht kan worden aangepast en ingezet. Dit materiaal zal up-to-date gehouden worden en door de Teachers in Residence en de opleidingen met enige regelmaat worden aangevuld met nieuw lesmateriaal.

4.3.1 Engels

- Linguïstiek: **Het Engels als 'killer language'**.

Het Engels wordt ook wel een 'killer language' genoemd, aangezien het andere talen naar de achtergrond drukt. Ook het Nederlands is hier slachtoffer van en verengelst steeds meer: denk aan universiteiten die sommige opleidingen enkel en volledig Engelstalig aanbieden. Is het Nederlands stervende te noemen? In deze les wordt er ingegaan op het fenomeen 'language death' en de vraag welke voor- en nadelen er zitten aan het hebben van één dominante, universele taal. Daarnaast gaan leerlingen aan de slag met anglicismen en leenwoorden en raken zo bewust van *the big melting-pot* die taal eigenlijk is.

- Fonetiek: **Steenkolenengels: Make that the cat wise.**

Steenkolenengels: het horen hiervan is voor veel mensen een tenenkrommende ervaring. Nederland is een van de Europese landen met de hoogste bekwaamheid in Engels. Maar er is altijd ruimte voor verbetering. In deze les beoordelen leerlingen het Engels van Nederlanders zoals Louis van Gaal en Frans Timmermans. Ook komen zij erachter wat het

Britse RP (Received Pronunciation) is, en welke klanken je kunt oefenen om het Britse accent onder de knie te krijgen.

- Linguïstiek: **Does grammar matter? The present perfect, modals, conditionals.**

Leerlingen ervaren het leren van grammaticaregels vaak als een van de minder interessante aspecten van een taal. Maar hoe belangrijk is grammatica eigenlijk? Hoe erg zijn grammaticale fouten als de spreekpartner de boodschap wel heeft begrepen? Iedereen heeft hier zijn eigen mening over. In deze les staat dit debat centraal: het prescriptivisme tegenover het descriptivisme. Leerlingen reflecteren over het belang van grammatica en hebben in deze les op een laagdrempelige manier hun eerste kennismaking met de linguïstiek.

- Cultuurhistorie gelinkt aan actualiteit: **The British Empire en de speciale rol die is weggelegd voor Hong Kong, gelinkt aan recentelijke protesten.**

In het najaar van 2019 kwamen er veel berichten in het nieuws over protesten in Hong Kong. Opvallend was dat bij deze protesten demonstranten met de Union Jack (Britse vlag) wapperden, in plaats van de Chinese vlag. *How come?* In deze les duiken leerlingen in de

geschiedenis van het Britse rijk en de gevolgen die het voor Hong Kong vandaag de dag nog heeft.

4.3.2. Duits

- **Linguïstiek: Falsche Freunde – Negativer Transfer ins Deutsche als Fremdsprache.**

Bärbel: 'He Jelle, Du hast mich gestern nicht begrüßt. Ich war ziemlich irritiert!'
Jelle: 'Stuk chagrijn, ik heb je niet gezien!'
Falsche Freunde zijn woorden in verschillende talen, die uiterlijk sterk op elkaar lijken, maar een verschillende betekenis hebben. Ze kunnen de communicatie behoorlijk verstoren zoals het bovenstaande voorbeeld laat zien. In deze les maken leerlingen kennis met contrastieve linguïstiek, ze leren verschillende soorten falsche Freunde kennen, denken na over het ontstaan van dit verschijnsel en ontdekken hoe ze het beste de betekenis resp. de vertaling van deze lastige woorden kunnen leren.

- **Sociolinguïstiek: Radfahrer*innen absteigen. Einführung in die gendersensible Sprache.**

In deze door (vrouwelijke) studenten van de Radboud Universiteit ontwikkelde lessenreeks maken de leerlingen kennis met een onderwerp uit de sociolinguï-

tiek: het genderbewuste taalgebruik. Uitgaande van het verschijnsel dat voor veel beroepen alleen een mannelijke benaming bestaat, verdiepen de leerlingen zich in de typisch Duitse discussie over het belang van genderbewust taalgebruik waarbij ze uitgedaagd worden een eigen standpunt te formuleren.

- **Fonetiek: Einführung in die Phonetik.**

In deze door studenten van de Radboud Universiteit ontwikkelde lessenreeks maken de leerlingen kennis met fonetiek. Ze leren het IPA alfabet toe te passen, waardoor ze in staat zullen zijn om zelfstandig aan de verbetering van hun uitspraak te werken.

4.3.3. Frans

- **Sociolinguïstiek: Een themales over Franse leenwoorden in het Nederlands en de eeuwenoude veranderlijkheid van talen.**

We maken geregeld onze *excuses*, zijn van ons *à propos* of hebben een *déjà vu* op het *moment suprême*. We *dineren* *geseigneerd* in een *restaurant* of *café*, waar we een *entrée* of *dessert* bestellen om na afloop *nonchalant* over het *trottoir* te *flaneren* en ons zo te *amuseren*. Zonder dat we het ons realiseren gebruiken we dagelijks talloze leenwoorden die

oorspronkelijk afkomstig zijn uit het Frans. De Fransen zelf daarentegen houden met een *prestigieus instituut* als de ‘Académie française’ zelf het liefst hun taal zo puur mogelijk. Zo bedachten zij bijvoorbeeld in 1969 het woord *logiciel* voor de in 1953 geïntroduceerde Engelse term *software*. Wij Nederlanders namen die moeite niet. Onze taal ‘lijdt’ in tegenstelling tot het Frans steeds vaker onder deze verengelsing. Of is het juist een verrijking?

Het integreren van leenwoorden in een taal is een eeuwenoud en natuurlijk proces. Wat valt er in een notendop over dat proces te vertellen? In hoeverre zijn leerlingen in staat leenwoorden te herkennen, te vervangen door een alternatief en tegen welke taalspecifieke nuances loop je aan wanneer je *zeg maar een soort van zin* wil vertalen van het Nederlands naar het Frans of andersom? Het komt allemaal aan bod in deze interactieve, informatieve thema's die eveneens uitnodigt tot een discussie in klassenverband over actualiteit.

- *Vertalen: De kunst van het vertalen; de dilemma's van de vertaler die trouw wil blijven aan de originele tekst. Hoeveel creativiteit en lef is nodig voor een adequate vertaling?*

Stiekem ontdekken leerlingen met grote regelmaat dat het vertalen van Nederlands naar Frans helemaal niet zo eenvoudig is, al is het maar omdat ze (jammer genoeg) Google Translate inzetten en erachter komen dat deze ‘jij’ als ‘vous’ vertaalt, of dat de docent in de feedback nog talloze fouten heeft kunnen aanstrepen, terwijl ze dachten een betrouwbaar vertaalprogramma gebruikt te hebben. Leerlingen gaan bij het schrijven van een Franse tekst uit van het Nederlands en gaan dan heel letterlijk te werk. In deze les(sen) zullen zij leren dat er heel wat meer komt kijken bij het maken van een goede vertaling en dat het niet zo eenvoudig is als woord voor woord de tekst vertalen, maar dat het een haast creatief en scheppend proces is waar een uitstekende beheersing van de taal voor nodig is.

Nadat de leerlingen eerst inventariseren welke verschillende soorten vertalingen er zijn (van een gebruiksaanwijzing tot middeleeuwse poëzie), worden zij geïntroduceerd in de wereld van de literaire vertalers en de kwaliteiten die deze nodig hebben om trouw te blijven aan de oorspronkelijke tekst, terwijl de leesbaarheid in de doeltaal zo natuurlijk mogelijk moet zijn. Vervolgens krijgen de leerlingen enkele teksten voorgeschoteld die aansluiten op hun belevingswe-

reld en/of toegankelijk zijn qua niveau. Het gaat om het origineel en een vertaling, zowel van Frans naar Nederlands als andersom, die zij analyseren aan de hand van een serie vragen die hen uitnodigt kritisch te kijken op taal- en betekenisniveau en aanzet eventuele alternatieve vertalingen aan te dragen. Dankzij deze activiteiten leren zij de rijkdom van teksten kennen en zullen zij de volgende keer met andere ogen een vertaling lezen.

- Letterkunde: *Het pleidooi van Victor Hugo in Le Dernier Jour d'un condamné; een politiek standpunt in een literair jasje. Via tekstanalyse, naar oordeelsvorming en een discussie waarin dit negentiende eeuwse werk ineens actueel wordt.*

«Et je suis retombé sur ma chaise, sombre, désert, désespéré. À présent ils devraient venir ; je ne tiens plus à rien; la dernière fibre de mon cœur est brisée. Je suis bon pour ce qu'ils vont faire.»

Deze derde roman van één van Frankrijks grootste romantische schrijvers is een sterk voorbeeld van hoe literatuur kan worden ingezet voor politieke doeleinden. Hugo, als geëngageerd schrijver 'van het volk', trachtte de onmenselijkheid van de doodstraf zichtbaar te maken dankzij een inkijkje in het dagboek van een terdoodveroordeelde.

Vanuit de romantische opvatting dat een artiest niet vast moet zitten aan regels, durft Hugo het risico te nemen en verwoordt zijn pleidooi voor het afschaffen van de doodstraf. Alle inzet van Hugo ten spijt, duurde het nog anderhalve eeuw voordat in Frankrijk in 1981 de doodstraf werd afgeschaft. Een organisatie als Amnesty zet zich sinds 1977 nog altijd in voor wereldwijde afschaffing en voor het verdedigen van essentiële mensenrechten.

In hoeverre maakt het innerlijk monoloog van Hugo's anonieme hoofdpersoon indruk op de leerlingen, die opgroeien in een moderne democratische rechtsstaat? Zijn zij het eens met Hugo dat de doodstraf ontoelaatbaar is, ongeacht wat iemand op zijn kerfstok heeft? En in hoeverre zijn de leerlingen van mening dat literatuur een (geschikt) middel is om een politiek standpunt kracht bij te zetten? Wanneer wel, en wanneer niet? Denk aan de ophef over de roman *Sérotinine* van Houellebecq, die begin 2019 verscheen en bestempeld werd als 'vulgaire, nihilistische, pornografische, seksistische, vrouwonvriendelijke, homofobe, cynische, populistische, provocatieve, conservatieve, zwartgallige, fatalistische, [...]'⁴ Een themales waarbij de originele Franse tekst kan leiden tot

een discussie over de kracht van maatschappijkritische literatuur.

4.3.4 Spaans

- Cultuurkunde. Cultuur en grenzen: van sicario's tot the wall tussen de VS en Mexico, van Ciudad Juárez tot Melilla, van de Tijuana soundmachine tot de pateras tussen Zuid-Spanje en Noord-Afrika.

De Spaanstalige wereld is groot en zorgt op verschillende plekken in de wereld voor intensief contact tussen twee soms totaal tegengestelde werelden. Deze gebieden worden aangeduid met het begrip 'contactzones', en het geeft aan dat een grens niet alleen verschillende gebieden of culturen van elkaar scheidt, maar soms ook juist tot verrijking en vernieuwing kan leiden.

Een bekende contactzone is de grensstreek tussen Mexico en de VS, veelbesproken door de drugsproblematiek en de mensenhandel. Maar er is meer. Studenten aan de Radboud Universiteit gaan bij de studie Spaanse

Taal en Cultuur uitgebreid in op diverse aspecten van deze contactzones. Prof. Dr. Brigitte Adriaensen, Hoogleraar Spaanse Taal en Cultuur en Drs. Nina Kremers, vakdidactica aan de Radboud Docenten Academie hebben een vertaalslag gemaakt voor leerlingen in het VO in de vorm van een korte kennismaking met wat contactzones zijn en welke invloed deze hebben op de cultuur, taalgebruik, muziek en andere aspecten van het leven. Leerlingen gaan in discussie over het thema om vervolgens zelf aan de slag te gaan met een songtekst en in groepjes een aspect van een contactzone onder de loep te nemen. De les wordt afgesloten met een keuzeopdracht, zoals een presentatie, infographic, gedicht, verhaal of het maken van een filmpje.

⁴ Becker, S. (2019, 24 maart). 'Kampioen van het treiterproza: Michel Houellebecq'. Trouw. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/cultuur-media/kampioen-van-het-treiterproza-michel-houellebecq-b69fc5e6/>

5.1 Verschillen schoolvakken en studie

De studie Algemene Cultuurwetenschappen (ACW) lijkt, in termen van de middelbare school, het meest op het theoretische vak 'kunst algemeen'. Echter ligt het zwaartepunt bij Algemene Cultuurwetenschappen meer op literatuur, filosofie en film(analyse), terwijl veel leerlingen toch vooral worden opgeleid in de beeldende kunst, dans, drama en muziek. Waar het zwaartepunt op middelbare scholen exact ligt, wordt mede bepaald door het praktijkvak dat de leerling (of de school) erbij gekozen heeft. Wellicht spelen ook de interesse en de capaciteiten van de docent een rol. Hoe dan ook, een één-op-één overstap van kunstvakken naar de studie Algemene Cultuurwetenschappen is er niet.

Bij vakken als tehatex en muziek is de overstap naar de studie Algemene Cultuurwetenschappen wellicht groter dan voor leerlingen met kunst algemeen, omdat zij in hun examenvak smaller zijn opgeleid, zich beperkend tot de beeldende kunst, toegepaste kunst en architectuur of slechts tot de discipline muziek. Inhoudelijk is de studie ook direct een stuk meer de diepte in dan scholieren gewend zijn, ongeacht welk kunstzinnig examenvak zij hebben afge-

rond. Daarnaast hebben veel studenten bij binnenkomst op de universiteit nog onvoldoende weet van academische vaardigheden, die essentieel zijn voor het succesvol volgen van de studie.

Eerstejaars studenten ACW merken dat tijdens de studie veel aandacht besteed wordt aan zaken als film(analyse), literatuur en filosofische achtergronden, terwijl juist deze componenten tijdens hun middelbare schoolperiode weinig aandacht zijn gekomen. Vaak moeten leerlingen zich voor hun literatuurkennis berusten op de literatuurlessen die in geringe mate een onderdeel vormen van het vak Nederlands en de Moderne Vreemde Talen. Slechts de gelukkige uitzondering mag zich rijk rekenen met een diepgaande analyse van literatuur gedurende de middelbare schoolloopbaan. In een voordelig geval heeft de leerling daarnaast wat filosofie en levensbeschouwing meegekregen of wat geschiedkundige kennis en de vaardigheid bronanalyse bij het vak geschiedenis, want dat maakt het leven van de ACW-student een stuk eenvoudiger. Hoewel studenten toelaatbaar zijn zonder enige voorkennis, dus ook wanneer zij geen enkel kunstvak in de bovenbouw hebben gevolgd, is het niveau en de snelheid waarmee de kunst- en cultuur-

geschiedenis op de universiteit besproken wordt, hoog. Hoewel iedere vwo-leerling verplicht CKV of KCV heeft gevolgd, bieden deze vakken een onvolledige voorbereiding op deze universitaire studie.

In hoeverre een leerling goed is voorbereid, ligt dus aan een combinatie van factoren. Het culturele examenvak speelt een rol (kunst algemeen, tehatex of muziek) naast eventueel andere gevolgde culturele vakken zoals geschiedenis, filosofie en levensbeschouwing. Maar ook de mate waarin overige zaken als literatuur en academische vaardigheden zijn behandeld bij vakken als Nederlands, Engels, Latijn, Academische Vaardigheden, KCV of CKV. De verschillen zijn landelijk gezien zeer groot. Toch blijven bij de meeste studenten vooral de, vanuit de opleiding verwachte, academische vaardigheden bij binnenkomst beneden pijl. Vandaar onze aanbeveling om als ambassadeur van het vak meer expliciete aandacht te besteden aan academische vaardigheden.

Hoewel ook universitair geschoolde docenten kunstvakken doceren, zijn de eerstegraads lerarenopleidingen voor de kunstvakken ongegradeerde hbo-opleidingen. Dit betekent dat het diploma dat

uitgereikt wordt op deze opleidingen toegang verleent om kunstlessen te verzorgen in alle vormen van onderwijs: het basisonderwijs, de onderbouw en bovenbouw van het VO, beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. Daarnaast kunnen afgestudeerden van een ongegradeerde opleiding terecht komen in educatieve functies buiten het reguliere onderwijs. Dit gegeven doet absoluut geen afbreuk aan de kwaliteit van de kunstdocent, maar dit geeft wel aan dat, in tegenstelling tot bij andere examenvakken, relatief weinig universitair geschoolde docenten kunstlessen verzorgen aan examenklassen van het vwo. Docenten kunst (beeldende kunst en vormgeving, dans, drama en muziek) zijn dus zelf veelal in mindere mate opgeleid in de academische vaardigheden die universiteiten verwachten van hun toestroom aan studenten. Het zou goed zijn wanneer deze groep docenten handvatten aangereikt zou krijgen vanuit de universiteit om leerlingen te kunnen begeleiden in hun traject richting universiteit. De docentendagen die het Pre-University College of Society organiseert bieden hier mogelijkheid voor.

Studeren aan de opleiding Algemene Cultuurwetenschappen betekent een oprechte interesse hebben in kunst en

cultuur. Veel lezen, veel luisteren, veel kijken, veel ervaren, veel discussiëren, veel schrijven, alleen of met elkaar. Geen kant en klare antwoorden, maar onderbouwde analyses. De student gaat immers niet meer naar school, maar naar de universiteit.

5.2 Studenten aan het woord

Elise volgde tehatex op de middelbare school en vond de overstap naar de studie Algemene Cultuurwetenschappen vrij groot: 'Op de universiteit gaan ze er vanuit dat je weet hoe je onderzoek moet doen. Hoe kijk je kritisch naar een tekst? Hoe schrijf je een essay? Hoe zorg je voor een juiste bronvermelding?' De onderzoeksvaardigheden op de universiteit lagen direct heel hoog en Elise merkte dat ze echt een inhaalslag moest maken. Inhoudelijk was ze vooral opgeleid in de disciplines beeldende kunst en architectuur, 'maar architectuur kwam gedurende de studie juist minder aan bod'. Ze merkte dat ze minder kennis had over andere disciplines binnen kunst en cultuur dan medestudenten die op de middelbare school het vak kunst algemeen hadden gevolgd. 'Alle vakken over literatuur vond ik extra moeilijk. Bij de taalvakken op school was dit onderwerp slechts minimaal behandeld.' De over-

Veel lezen, veel luisteren, veel kijken, veel ervaren, veel discussiëren, veel schrijven, alleen of met elkaar.

stap naar de universiteit vond Elise groot. Inhoudelijk, maar ook als mens. Je bent geen puber meer, maar (jong)volwassen. Je gaat niet meer naar de les, maar naar college.

De overgang van middelbare school naar universiteit was minder groot voor **Wieteke**, net als Elise oud-student ACW. Zij volgde op het vwo het examenvak kunst algemeen. 'Voor mijn gevoel lag op school het accent meer op de beeldende kunst. Over disciplines als dans en film had ik nog weinig kennis, toch voelde ik me in de basis wel voorbereid op de colleges *History of the Western Arts*, waarin de kunstgeschiedenis werd besproken van de oude Grieken tot aan onze hedendaagse cultuur.' Op de universiteit wordt deze stof in vogelvlucht besproken én wordt direct de diepte opgezocht. Om die reden vinden veel studenten het vak erg intensief. Wieteke vond het meevallen, omdat zij bij aanvang van de studie al een globaal beeld had van hoe kunst en cultuur zich gedurende de tijd hadden ontwikkeld, waardoor ze zaken makkelijker in perspectief kon plaatsen. Broninterpretatie leerde zij bij haar profielvak geschiedenis en ook Engels plus was hierin voor haar heel waardevol: 'Op mijn middelbare school volgde ik één uur extra Engels per week.

Dit uur werd volledig gevuld met diepgaand literatuuronderzoek. We leerden gedichten te ontleden, stijlfiguren te herkennen, metaforen te zien. Hierbij gingen we erg gedetailleerd te werk. Daar heb ik op de universiteit veel aan gehad.'

Ondanks deze goede voorbereiding was het literatuuronderzoek op de universiteit wel echt van hoger niveau dan Wieteke gewend was. Stapels artikelen moesten zelfstandig worden doorgespit en het niveau van de teksten was hoog. Ondanks de moeilijkheidsgraad, vond Wieteke het wel erg leuk om zo over teksten na te denken. Van filmanalyse wist Wieteke vóór de studie nog weinig: 'Tijdens mijn studie vond ik het vooral erg leuk om heel gedetailleerd in reclamespotjes te duiken. Per seconde, per frame, analyseerden we de vormgeving; het perspectief, de cameravoering en beweging en eventuele bewerkingen van het beeld, en de voorstelling; het inhoudelijke verhaal dat verteld wordt.' Wieteke benadrukt dat het tempo op de universiteit een stuk hoger ligt. Twee essays schrijven per week, is geen uitzondering. Een docent die daar op de middelbare school al veel aandacht aan schenkt, is daarom goud waard. Eén van de dingen die typerend zijn voor de studie ACW zijn de tentamens met slechts

enkele open vragen, waarop geantwoord moet worden in de vorm van een kort betogend essay. Wieteke heeft dit als zeer positief ervaren: 'Binnen die drie uur, kon ik helemaal losgaan!'

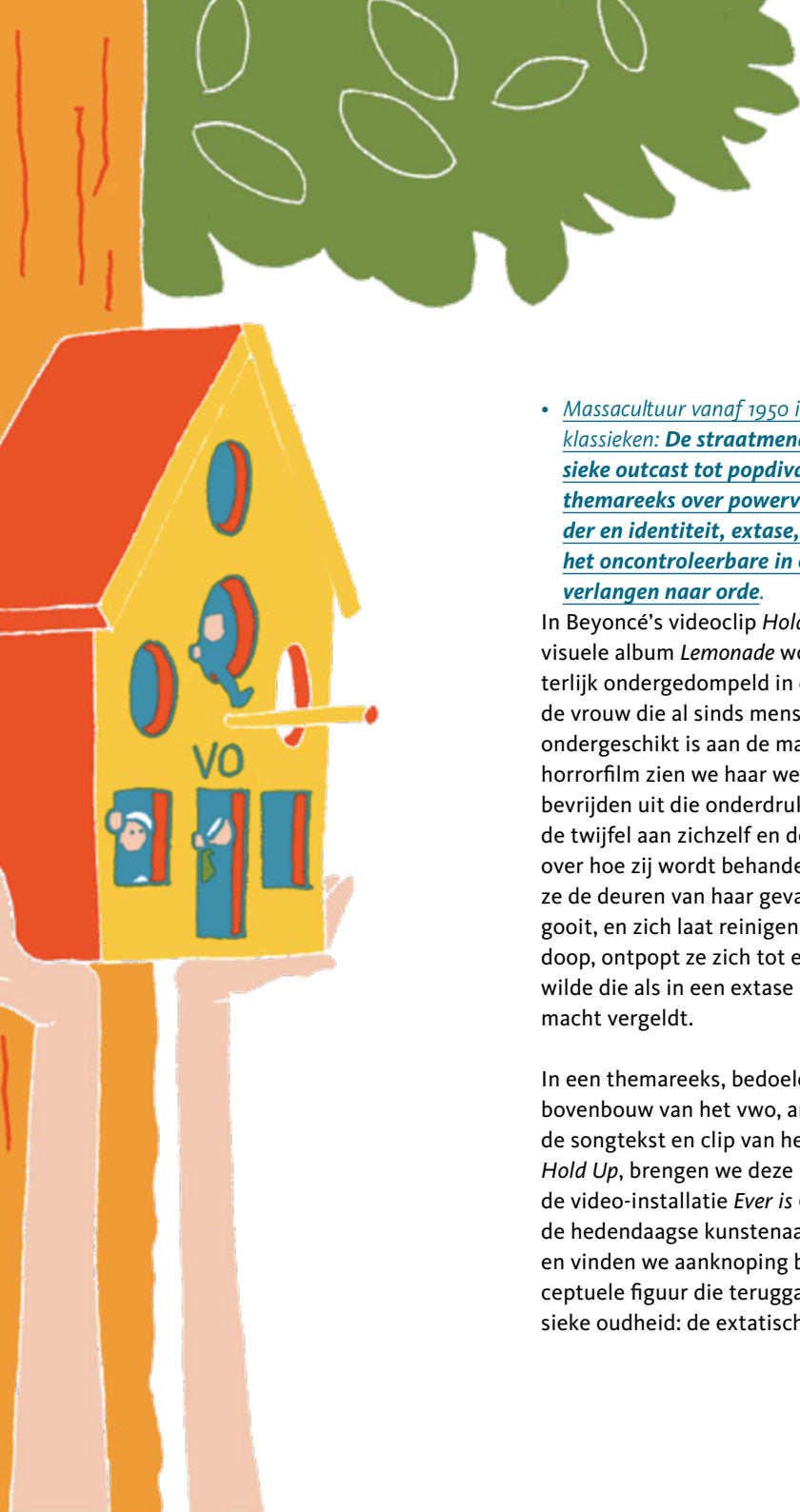
5.3 Lesideeën voor Domein C: hoe verwerk ik dit in mijn vakles?

Kunst en cultuur zijn spiegels van onze samenleving; zo laten we zien wie we zijn en geven we betekenis aan de wereld om ons heen. Dat kan door te shockeren, onverwachte werelden te openen, te ontroeren, door je blij te maken, of juist verward. Een cultuurwetenschappelijke analyse maak je door aandachtig te lezen, te luisteren of te kijken. Je werkt een interpretatie uit door met concepten te werken, verbanden te leggen met de kunst- en cultuurgeschiedenis en verbindingen op te zoeken met de maatschappelijke context, toen en nu. Je gaat op zoek naar wat een cultuuruiting ons over de wereld laat zien.

Een vluchtige blik op onze popcultuur laat je wellicht genieten van oppervlakkige zaken als prachtige kleding, filmische special effects en dansbare beats. Een grondige analyse laat je in verbinding staan, nadenken, voelen en geeft

deze beleving een extra dimensie. Algemene Cultuurwetenschappen is een studie voor mensen die nieuwsgierig zijn naar het grotere plaatje. Naar hoe je een kunstwerk bekijkt in de context van de tijd, cultuur en samenleving waarin het is gemaakt. Naar hoe opvattingen over 'belangrijke kunst' verschillen. Wat is kunst en wat niet? En wat zegt populaire cultuur over onze maatschappij, over verschillen tussen man en vrouw, over westers en niet-westers? Je analyseert cultuuruitingen zoals films, theaterstukken, schilderijen, literaire teksten, muziekalbums en videoclippen vanuit allerlei invalshoeken.

Om leerlingen inzicht te bieden in de studie Algemene Cultuurwetenschappen kun je als VO-docent gebruik maken van ons lesmateriaal. Op inspirerende wijze verbinden we onder andere de popcultuur met de zogenaamde hoge kunst en het heden met het verleden. Op www.ru.nl/pucofsociety/lesmateriaal/acw is van onderstaand lesidee een volledige uitwerking te vinden, die naar eigen inzicht kan worden aangepast en ingezet. Het materiaal zal up-to-date gehouden worden en door de Teacher in Residence en de opleiding met enige regelmaat worden aangevuld met nieuw lesmateriaal.

- Massacultuur vanaf 1950 in relatie tot de klassieken: **De straatmenade; van klasieke outcast tot popdiva Beyoncé; een themareeks over powervrouwen, gender en identiteit, extase, de angst voor het oncontroleerbare in onszelf en het verlangen naar orde.**

In Beyoncé's videoclip *Hold Up* uit het visuele album *Lemonade* worden we letterlijk ondergedompeld in de wereld van de vrouw die al sinds mensenheugenis ondergeschikt is aan de man. Als in een horrorfilm zien we haar wens om zich te bevrijden uit die onderdrukking, weg van de twijfel aan zichzelf en de frustratie over hoe zij wordt behandeld. Wanneer ze de deuren van haar gevangenis opengooit, en zich laat reinigen als in een doop, ontpopt ze zich tot een krachtige wilde die als in een extase macht met macht vergeldt.

In een themareeks, bedoeld voor de bovenbouw van het vwo, analyseren we de songtekst en clip van het nummer *Hold Up*, brengen we deze in relatie met de video-installatie *Ever is Over All* van de hedendaagse kunstenaar Pipilotti Rist en vinden we aanknopng bij een conceptuele figuur die teruggaat op de klassieke oudheid: de extatische menade.

We lezen, luisteren, kijken, analyseren en onderzoeken. Deze themareeks wordt theoretisch onderbouwd met een analyse en VLOG van prof. dr. Maarten De Pourcq, hoogleraar aan de Radboud Universiteit.

Domein C: ook voor de praktijk

De kunstvakken kunst algemeen, tehatex en muziek leiden niet alleen op tot een vervolgstudie op de universiteit. Domein C: Oriëntatie op studie en beroep richt zich op het hele spectrum van kunst-, cultuur- en vormgevingsopleidingen. Om tegemoet te komen aan de diverse interesses van leerlingen, zullen wij onze leerlingen breed moeten informeren en laten proeven van alle mogelijkheden binnen ons werkveld.

- *Expositie op basis van een kunst-historisch thema.*

Laat leerlingen een expositie organiseren op basis van een kunsthistorisch thema. In de taakverdeling komen allerlei disciplines aan bod, waardoor leerlingen met diverse studierichtingen in aanraking komen:

- Leerlingen met liefde voor kunst- en cultuurgeschiedenis: deze leerlingen bepalen het theoretisch kader, verdiepen zich in kunst-, cultuur- en literatuuronderzoek en schrijven de zaal- en handout-teksten.

- Leerlingen met liefde voor PR: deze leerlingen maken de uitnodiging, schrijven artikelen voor in de (school) krant en plaatsen achteraf een nieuwsbericht.
- Leerlingen met liefde voor organisatie: deze leerlingen houden zich bezig met alles wat zich achter de schermen afspeelt (locatie, inrichting, financiën, bemensing, etc).
- Leerlingen met liefde voor creëren: deze leerlingen maken kunst, muziek, dans en/of drama.
- Leerlingen met liefde voor presenteren: deze leerlingen openen de expositie (en praten de show aan elkaar).
- Leerlingen met liefde voor techniek: deze leerlingen regelen het licht en geluid.

En... nodig ouders uit. Ouders spelen een steeds grotere rol in profiel- en studiekeuzes. En vergeet niet de leerlingen uit de onderbouw uit te nodigen, om ze te enthousiasmeren voor een cultuurprofiel.

- *Ideeën voor tijdens de les*

- Maak gebruik van ons lesmateriaal waarin de theorie van het examen kunst algemeen op een dusdanige manier wordt aangeboden dat er een kijkje genomen kan worden in de inhoud van de studie Algemene Cultuurwetenschappen.

- Geef eens een opdracht, zoals deze ook op de universiteit aangeboden zou worden; laat leerlingen zich vooraf goed inlezen in diverse teksten en ga klassikaal de discussie aan over de inhoud. Koppel er vervolgens een opdracht aan vast in de vorm van een essay (en geef aan hen ook uitleg over hoe een essay geschreven moet worden, eventueel in samenwerking met de sectie Nederlands).
- Gebruik actualiteiten om diverse beroepsmogelijkheden toe te lichten; zo zou de brand van de Notre-Dame in april 2019 een aanleiding kunnen vormen voor onderwerpen als cultureel erfgoed, politiek debat, kunst- en cultuurgeschiedenis en architectuur. Ook zou het tot een discussie kunnen leiden over hoe en of de Notre-Dame gerestaureerd zou kunnen worden. Welke mensen (en beroepen) raken hierbij betrokken? Het debat zou je kunnen voeden met diverse visies vanuit verschillende culturele achtergronden en wellicht kun je ook een praktijkopdracht wijden aan het ontwerp voor de restauratie.
- Op de PUC-website staat een [uitgebreid overzicht van kunst-, cultuur- en vormgevingsstudies](#). Laat leerlingen uit elke categorie (kunst & vormgeving, techniek & design, geesteswetenschappen) minimaal één studie kiezen waarnaar kort onderzoek wordt gedaan. Laat leerlingen hun bevinden aan elkaar presenteren.
- Laat een documentaire zien van een vooraanstaande kunstenaar/designer; op Netflix kun je de documentairereeks ABSTRACT vinden, met documentaires van schoenontwerpers tot biologische architecten en van grafisch ontwerpers en fotografen tot designers van futuristische auto's.
- Besteed aandacht aan goed gedocumenteerde werkprocessen van kunstenaars; combineer praktijkopdrachten met Domein C door stap voor stap door het keuzeproces van de kunstenaar/designer te lopen. Geef hierbij duidelijk aan dat je dit werkelijk kunt studeren en hier later je beroep van kunt maken.
- Laat leerlingen voorafgaand aan een project onderzoek doen naar het werkveld, bijvoorbeeld door een interview af te nemen met een bij de opdracht passende kunstenaar/vormgever.
- Informeer leerlingen over de mogelijkheden om voor jouw vak een profielwerkstuk te schrijven en informeer hen over de mogelijkheid om deel te nemen aan het Rijksmuseum Junior Fellowship.

- *Buitenlesactiviteiten/excursies*

- Organiseer een vrijdagmiddagclub/ masterclass waar leerlingen zich voor in kunnen schrijven om samen kunst te maken, naar tentoonstellingen te gaan, een kunstgalerie te bezoeken of een cursus te volgen, etc.
- Organiseer een gezamenlijk uitstapje naar een universiteit of hogeschool. Denk ook aan eindexamenexposities van kunstacademies en de Dutch Design Week.
- Neem leerlingen (op vrijwillige basis) mee naar een tentoonstelling en ga met leerlingen in gesprek over de keuzes die gemaakt zijn in deze tentoonstelling op het gebied van inhoud en presentatie.
- Ga op excursie naar een kunstenaar of ontwerp bureau.

- *Online*

- Maak een socialmedia-account aan op Instagram en Facebook; plaats regelmatig vakgerelateerde artikelen, leuke weetjes, open dagen/meeloopdagen, interviews met oud-studenten, filmpjes, etc. op Facebook en post gerelateerde foto's op Instagram. Via de linkinbio kun je doorverwijzen naar jouw Facebookpagina. Gebruik deze kanalen ook om je leerlingen een podium te bieden, zodat het persoonlijk en interactief wordt.
- Stuur regelmatig input naar de communicatieafdeling van je school, zodat leerlingen een podium krijgen op de website van de school en plaatselijke kranten.

6 Nuttige links

Al het voorgaande is bedoeld als onderbouwing van ons standpunt dat Domein C/F om concrete invulling vraagt. Wij hopen de grond attitude waaruit ambassadeurschap voortvloeit aan te spreken, wakker te schudden en te versterken met inhoudelijke argumentatie. Maar soms wil je gewoon 'snel en makkelijk' een stukje Domein C/F kunnen implementeren. Vandaar deze praktische lijst met handvatten:

- [Het Pre-University College of Society](#) van de Radboud Universiteit biedt naast dit boekje allerhande ingangen om aandacht te besteden aan Domein C/F en voor het beter, breder en/of meer op de kaart zetten van je schoolvak. Denk aan:
 - Masterclasses, lezingen, mini-colleges en gastcolleges voor de leerlingen die blij worden van [uitdaging en verdieping](#).
 - [Nascholing voor docenten](#) dankzij de jaarlijks terugkerende docentendagen (ook uitstekend voor het opbouwen van een netwerk en het onderling uitwisselen van materiaal.
 - [Hulp bij profielwerkstukken](#) (een nog vaak onontgonnen terrein terwijl er tal van mogelijkheden zijn voor de talen en kunstvakken).
- Geef de getalenteerde schrijvers onder je leerlingen een mooie uitdaging en een scherp doel mee middels de [Essaywedstrijd](#).
- Lees een [blog](#) voor van één van de Teachers in Residence: voor én over leerlingen, over het reilen en zeilen van een VO-docent, over vakidioten, passie voor het onderwijs en een promotie voor het volgen van je hart en het durven doen van een letterenstudie.
- De Faculteit der Letteren van de Radboud Universiteit stimuleert het onderzoek naar taal en cultuur in de profielwerkstukken op het vwo. Docenten kunnen profielwerkstukken binnen het domein taal, cultuur, geschiedenis, kunst en communicatie nomineren voor de [Nescioprijs](#) - profielwerkstukprijs voor taal en cultuur.
- Gebruik [testimonials](#) in je les van alumni Algemene Cultuurwetenschappen.

– En helemaal van nu: vlogs. Gebruik die van de verschillende opleidingen om leerlingen een levendig beeld te geven van de studies en ze te inspireren!

- [Nederlandse Taal en Cultuur](#)
- [Engelse Taal en Cultuur & Amerikanistiek](#)
- [Duitse Taal en Cultuur](#)
- [Franse Taal en Cultuur](#)
- [Spaanse Taal en Cultuur](#)
- [Algemene Cultuurwetenschappen](#)
- [Arts & Culture Studies](#)
- [Kunstgeschiedenis](#)
- [Wat is het verschil tussen vwo en onderwijs aan de Radboud Universiteit?](#)
- [Wat is het verschil tussen een hbo-opleiding en een universitaire studie?](#)

- [Het Nationaal Platform voor de Talen](#)
Hier vind je onder andere [alumni aan het woord](#) in korte interviews in heldere taal. Dit leent zich bijvoorbeeld uitstekend als korte aandachtsrichter aan het begin van een les.

Ook is er in het bijzonder aandacht voor de vraag '[is een talenstudie iets voor mij?](#)' De antwoorden hierop zullen de gemotiveerde en getalenteerde leerlingen zeker verder helpen in hun studiekeuzeprocess.

Marc van Oostendorp, Hoogleraar 'Nederlands en Academische communicatie' aan de Radboud Universiteit besteedde op [een website voor en over neerlandici](#) ook al eens aandacht aan dit thema.

- Van leeftijdsgenoten horen dat een talenstudie een goed idee is, werkt misschien nog wel het beste. Een oud-leerling die een taal is gaan studeren uitnodigen in de klas is natuurlijk altijd een goed idee. Laagdrempeliger of als tijdelijke oplossing is het vertonen van deze [blog](#).

- Levende Talen en het Expertise-centrum mvt hebben in 2009 de [Gerard Westhoff-Taaldidactiekprijs](#) ingesteld voor de beste scriptie op het gebied van vreemdetalendidactiek, geschreven door studenten aan Nederlandse lerarenopleidingen. De winnende scripties worden jaarlijks op de site gepubliceerd en bieden inspiratie en handvatten voor didactisch uitdagende lessen over een breed spectrum van onderwerpen.
- [Dé profielwerkstukprijs voor havo- en vwo-leerlingen](#) waarin leerlingen worden uitgedaagd een profielwerkstuk te schrijven met een link naar (de collectie van) het Rijksmuseum.

***En helemaal
van nu: vlogs***

7 Het ambassadeur- schap in een notendop

Hoe ben je als **DOCENT** een **AMBASSADEUR** van je vak?

- Neem jezelf en je vak serieus en wees enthousiast en inspirerend.
- Kleed je lokaal aan met posters van aanverwante opleidingen en activiteiten die tonen waar het schoolvak in de 'buitenwereld' zichtbaar is; een kunsttentoonstelling of een wervingsposter voor vakantiewerk in Zuid-Frankrijk bijvoorbeeld.
- Complimenteer leerlingen, zodat zij vertrouwen krijgen in hun eigen kwaliteiten (praktijk en theorie).
- Geef gerichte tips wanneer jij denkt dat een studie perfect bij jouw leerling past. Een positieve, stimulerende docent kan ervoor zorgen dat een leerling een studie ontdekt waar hij/zij nog geen weet van had.
- Informeer leerlingen over meeloopdagen, proefstudeerdagen, open dagen en de mogelijkheid tot het volgen van masterclasses op de universiteit.
- Zet regelmatig in op academische vaardigheden en geef duidelijk aan dat dit een blik werpt op de toekomstige universitaire studie (welke dan ook).
- Geef een presentatie of een onderzoeksopdracht over de mogelijkheden op het gebied van taal- en/of kunst- en cultuurstudies. Presenteer deze informatie ook al in de onderbouw, zodat leerlingen sneller durven te kiezen voor een cultuurprofiel en/of een kunstvak of vreemde taal.
- Nodig een oud-leerling uit om in de klas te vertellen over studie (en beroep), aan wie leerlingen vervolgens vragen kunnen stellen.
- Nodig een professional uit die een masterclass geeft of ga op bezoek bij een kunstenaar, schrijver, journalist, vertaler, gids of een cultureel bedrijf in de buurt. Laat de leerlingen een interview voorbereiden, zodat ze zich verdiepen in het vak.
- Begin de les met een inspirerende column van een taalkundige, kunsthistoricus of cultuurwetenschapper, passend bij de lesstof of omdat het betrekking heeft op een actuele discussie op het gebied van taal, kunst en cultuur.

- Vertoon regelmatig korte video's waarin studenten en mensen uit het werkveld vertellen over hun studie. Deze fragmenten kun je vaak vinden op de websites van de studies.
- Draag interessante ideeën aan als profielwerkstukonderwerp. Leerlingen denken niet zo snel aan een onderzoek in relatie tot een taal of kunstvak, terwijl er absoluut veel interessante mogelijkheden zijn. Het is belangrijk leerlingen hierop te wijzen, zeker voor de leerlingen die middels hun profielwerkstuk willen ontdekken of een verwante studie bij hen past.
- Blijf met je (sectie)collega's in gesprek.
- Houd ontwikkelingen binnen je vak bij, abonneer je bijvoorbeeld op een vakblad als Levende Talen, Kunstzone, Cultuurkrant NL en Cultuur+Educatie.

An illustration on the right side of the page shows a hand in a light orange color pulling a thick red curtain. The curtain has vertical white lines and is partially drawn, revealing a light blue background behind it. The hand is positioned as if it has just finished pulling the curtain, with the fingers slightly curled.

En tot slot, een ambassadeur durft zichzelf te zijn. Durf je liefde voor het vak te delen. Durf open te zijn over jouw eigen twijfels, gedachten, overtuigingen, bezwaren en juist doorslaggevende hersenspinsels toen je zelf besloot een taal- en/of kunst- en/of cultuurstudie te gaan doen. Leerlingen leren het meeste van wie jij bent als mens.

Neem ze mee in jouw keuzegeschiedenis, jouw verhaal, jouw passie voor je vak. Bewandel met hen nog eens dat pad, zodat ze zien, horen en leren van jou als mens. Raak de juiste snaar door te laten zien welke snaar bij jou werd geraakt, vertel wanneer en waarom. Toon het plezier, de uitdagingen en het eerlijke verhaal.

Wees het voorbeeld waardoor ze willen kiezen voor hetgeen waar ze net zoveel bevoegenheid voor voelen als jij voor jouw vak. Geniet ervan, onderweg met je klas, en straal het uit! Dan worden jouw lessen de lessen die de leerlingen zich later zullen herinneren en leer je ze een les voor het leven.

In navolging van de publicatie van het boekje *Gelijk Oversteken* - van VWO naar universiteit, wordt deze uitgave door de Teachers in Residence van het Radboud Pre-University College of Society van de Faculteit der Letteren.

Een boekje over het belang van Domein C/F: 'Oriëntatie op studie en beroep', het ambassadeurschap van de (examen) docent en een handreiking om uiting te geven aan dit onmisbare element van de vakles.

